

Аляксандар Лукашэнка ініцыяваў вялікі перападзел нафтавага рынку. Неўзабаве зарабляць на нафтавым імпарце зможа толькі дзяржава. У tym ліку Кіраўніцтва справаў прэзідэнта.

Ужо ціпер дзяржструктурні (Наваполацкі НПЗ, «Беларуснафта», канцэрн «Белнафтакхім» і прадпрыемства Кіраўніцтва справаў прэзідэнта «Белая Русь») паставіяюць у краіну 2/3 усёй нафты. Рэшту падзялілі «Слаўнафта-МНПЗ», «Слаўнафта-Старт», «Лукойл-Інтэрнішнл», «Літаска», «Трайль» да «Бурбуд». Дзяржавная нафтагайдоры выбілі напад на селета, калі большыя камэрцыйныя пастаўшчыкі не змаглі іх не пажадалі пайсці на ўмовы «Белнафтакхіму»: перапрацоўка 3 тыс. тонаў нафты — у амбен на 1 млн інвестыцый у нафтакхімію. Дзяржава можа падмяць пад сябе і рашту «незалежных» нафтагайдораў.

«Ніякі пасярэднік!» — скамандаваў кіраўнік дзяржавы. Ад 1 студзеня бартэрганізація нафты ў Беларусі апыніцца па-за законам. Гэтая дата можа стаць канцом вялікага перападзела нафтавым рынку. Такія перападзелы ў суседніх краінах ніколі не абыходзіліся без эксісаў. Бывала, што і кроў лілася.

Мікола Бугай

Пятнаццаць сутак за ўлёткі

А 3-й гадзіне ночы 23 ліпеня ў Менску былі затрыманыя маладафронтавцы Зыміер Дашкевіч, Артур Фінкевіч і непаўнагодзілі Алег Гчечык, якія раскляйвалі ўлёткі. Затрыманыне праводзілі супрацоўнікі відомага Савецкага райуправління (менавіта ягонія супрацоўнікі зламалі 4 месцы таму руку Антону Кішкуруну, а месяц таму брутальнай разаградай акцыю ў абарону лицю). У пратаколах міліцыянты напісали, што хлоцы чапляліся да мінакоў, неінсціруна ляліся і супрацоўнікі падчас затрымання. Паводле словаў маладафронтавцаў, ахоўнікі паставіліся да іх жорстка. Найблізы дасталося ад міліцыянтаў А.Гчечыку.

Усю ногу правага ў паструнку З.Дашкевіч і А.Фінкевіч (А.Гчечык выпушыў раней). Ураны хлопцу адвезлі ў суд, але судзьдзя Руслан Казадзе перанес паседжанне на 29 ліпеня: не звяліўся сведкі-міліцыянты. Абвода маладафронтавцы пакулю що вызваленыя з-пад варты, але ім патрагае 15 сутак зыньволованыя.

Аркадзь Шанскі

Дзень Незалежнасці 27 Ліпеня да 1996 году быў дзяржаўным святым. Пасля яго ахбялі ўлады, узурпавала апазицыя. Былі дэмантрасці, для пары дзясяткай чалавек гэты дзень запомніўся адседкамі на Акрамсьціна. Але нешта не прыпомніцца, каб цэркви ражмы надта лютавалі ў гэты дзень. Ну, святы х новае, ад сяліктаў трохі млявае. Не Вялікдень і ня Дзень Волі, адным словам. Але цікавае каліндарная блізкасць з галоўным нацыянальным святым шаругу буйных нацый. У ЗША 4 ліпеня, у Францыі 14 ліпеня, ва Украіне 24 жніўня.

У любым разе гэты дзень на нацыянальны гісторычны застанецца, хоць яго ніколі не святкавалі як съезд. Як-ніяк, а Рэспубліка Беларусь заявіла пра незалежнасць. Гэта не Каляды, але х і які-небудзь Макавей мае свой «фармат сівяткавання». А які фармат магло бы мець святы 27 Ліпеня? Як яго адзначаюць у беларускіх ассяродках?

А таксама: пра што думай Станіславу Шушкевіч, калі праводзіў Дакларацію аб сувэрэнітэце праз капланска-вэтэрсанскі Вархойўны Савет? — гутарка зь першым кіраўніком незалежнасці Беларусі. Ад каго і чаго ціпер незалежнасць Беларусь? — артыкулы Вітала Сіцікага і Паўла Севярынца. Маленкае алавяданье Евы Вежневец з нагоды невавіліка святыя да верш Андрэя Хадановіча з тae самаe нагоды. Тэма нумару — старонкі 11–15.

Маральнае старэнне і пяціпартыйны навічок

У пераліку на прэзыдэнцкі цыкл 2003 год адпавядае 1998-му. Самы змрочны час на лукашэнкаўскім календары прыпадаў на 1999 г. Але і за год да кульмінацыі хапала брыды: і «Свабоду» зачынілі, і Ліцэй душылі, і з Быковым змагаліся. Усё як сёлата.

Але сёлата змрочныя справы адбываюцца на зусім іншым фоне. За пяць гадоў адбыўся пералік на мысленых подзёй. Іны перастаюць спадзяваніца на дзяржаву. Забываеца шок інфляцыі начатку 90-х. Усё большы выбарцаў, і не толькі маладых, але і старшых, перасталі «намарна на лёс свой наракаць», а палідкоацца будучыною з аптымізмам. Даўша што 65% аптымістов выбарцу із «срэзія тэрміну» недаспадаобы. Ну што такога можна зрабіць за пяць гадоў, чаго не патрапіў за дванаццаць?

Можна паўтарыць Лёзіна, можна даць пытгі дзесьці міністрам і раскрыць змоўву ваявных блыхаў з глутыні катамі. Можна не дапусціць да выбараў нікога, акрамя Статкевіча з Гайдукевічам. Можна на перайначыць Канстытуцыю, урэшце. Але ўсё гэта ўжо было, было.

Таму такім вычарпаным выглядаў кіраўнік дзяржавы перад камараю НТВ. Ягоныя падыхі да кіравання краіны карысьць. Ён сам адчувае, як маральна старе. Ягоны прaverаны кадравы разэр, колькі ні мяней жучку на Ўнучку, выпрацаўвани.

Стайка на сліу, «навядзенне парадку» была правільнаю, калі на краіну ў сэрэдзіне 90-х напаўзала з усходу хвайлі анархіі і біспраўя. Але ціпер болыс не спрацоўвае. А парадак, які сілавыя структуры «наводзяць» у бізнесе, хутка зусім парапізуе там жыватворную канкуренцыю.

Лукашэнкаўцы зумамі тримаюцца за статус-кво — найперш у адносінах з Ра-

сейя, а як вынік, і ва ўнутранай палітыцы. Ці магло бы албанцы амаладжэніне і перадзіснені рэжыму? Да паки да сіл не спадзіваліся некаторыя аналісты. Дарэчна.

Працоў маральнага старніна незаўважны, пакуль няма з чым парамоўбаць. «Альгітрація нет!» — настойваючыя прапагандысты. «А што нам энты партіі даюць?» — паўтараюць з экрана БТ. Пропаганда дас эфект, пакуль партыя дзесьці, а лідэрства ёсць. Але варта наструч шуляку выліцець другому шуляку, а на стачку вераб'ёў, як стане відавочным тое, што ўжо сталася рэзальным.

Супрацоўніцтва пяці партый — АГП, БНФ, БСДП, працаўніцкай і камуністай, скіраванасць супрацоўніцтва «трэцяга тэрміну», шмат абіае ў дойтатрміновай прэспэктыве. Дэмакратыя, незалежнасць, адмова

ад палітычнай актыўнасці на расейскім полі, ўрайнітграцыя, абарона бісъпекі чалавека і непарушысцасці грамадзянскіх свабодаў — гэтыя прынцыпы адстойваюць усе партыі. Узынікненне такога саюзу — вынік росту грамадзянскай сывядомасці сбруй гарых розных, і правых і левых, партый. Былыя, якія савецкія падзелы або розная аізка савецкія спадчыны маюць цяпер роўна столкні ж значэнні, колькі хто кім працаўваў у 1913 г. Палітыкі пакідаюць гісторыкаў займацца гісторыяй. Вось што значыць новы пяціпартыйны саюз.

Слабыі штучна звяднаць жукоў з трапянскімі жабамі, што начаціся якраз пяць гадоў таму, на палітреднім вітку прэзыдэнцкага цыклу, адбліці ў многіх выбараў цікавасць да палітычнай матэматыкі. Але гэта не адмаўляе яе закону: складаныне патэнцыяльнай вядзі да паміжнайны выніку. «Беззатратнай» іншыя, але і той не пераехаў польскія міжы. Частка пасакыраў вярнулася дахаты, але хто-ніхто да «Басовішча» дабраўся. Старонка 6.

Спортырызы й съмерць на 4-м «Басовішчы»

ТАННА ААНДРАЮК. «НІВА»

«Басовішча» пачыналася праблемна: адзін з аўтобусаў, які вёз рок-фанаў у Гарадок, недалёка ад Менску. На зымену зламанаму сълешна быў знайдзены іншы, але і той не пераехаў польскія міжы. Частка пасакыраў вярнулася дахаты, але хто-ніхто да «Басовішча» дабраўся. Старонка 6.

Барыс Тумар

Беларусы працуюць над сабой

Беларусь — адзінна з краінай СНД, што ўваходзіць у групу высокараразвітых. Але гады кіравання Лукашэнкі паглыбіла наша адставаньне да Польшчы й Літвы. Гэта вынікае з «Дакладу аб разыўвіцці чалавека», падрыхтаванага ААН.

Гэты даклад штогод рыхтуеца на незалежных экспертах на замову Программы ААН па разыўвіцці. Дзеялі маруднасці апрацоўкі ёсцестак, сёлетні грунтунак на статыстыцы за 2000—2001 г. Індэкс разыўвіцці чалавечага патніцялу — гэта сяродні паказчык, які адлюстроўвае даўжыню жыцця і злароце, ступень распаўсюджанасці ведаў і пісьменнасці, узровень жыцця людзей.

Першыя месцы ў рэйтынгу згаймае Нарвегія, апошніяе — Сверса-Леон. Беларусь узімніяе, прыч мінуглага году, з 56-й на 53-ю пазицію. ЗША займаюць сёмы радок, Польшча — 35-ы, Літва — 45-ы, Латвія — 50-ы, Ресей — 63-ы, Украіна — 75-ы.

Першыя 55 краіны сціпі, з індэксам вышэйшым за 0,800 (на шкале ад 0 да 1), алеңесць да шэрагу высокараразвітых. Цікава, што ў гэтым групу на трапілі такія кандыдаты на ўступленне ў Эўразіяў, як Румынія й Байтарыя.

Ресей адстое

У парыўнанні з папярэднім дакладам, павільёнічы разрыў у яксыцца жыцці між Ресеій і Беларусьці.

У Ресеі нарастала галечка найбяднейшых слоў насељніцтва і нароўніцтва паміж рэгіёнамі. Калі індэкс чалавечага разыўвіцці Масквы, Татарстану, Цюменскай вобласці роўны чысцкаму ці вугорскому, дык у Чыніцкай вобласці ў Туве ён на ўзроўні Габону. У сёдзеннях з Беларусі нарастала галечка найбяднейшых слоў насељніцтва і нароўніцтва паміж кітайскім і туркменскім узроўнім (0,720—0,750). Для парыўнання: у Беларусі — 0,804; у Чххі — 0,861; у Нарвегіі, якая ўзначальвае сціпі, — 0,944. Акрамя таго, доля бедных у віскоскіх раёнах Ресеі перавышае 50%, а ў гарадах — 40%. Асабліва інгатыўны ў нашых суседзіў «дыхапазон нароўніцтвы». Сярэдні даход 10% найбагатшых жыхароў большы за даход 10% найбяднейшых у 20 разу. Для парыўнання: у Нарвегіі — 5,3; у Польшчы — 7,8; у Беларусі — 6,9; ва Украіне — 6,4. Суадносін аплаты праца-мужчынам і жанчынам у Ресеі таксама працявалі пагарніца. Калі на пачатку 1999 г. сярэдня жанчына ў Ресеі зарабляла 56% ад заробку сярэдняго мужчыны, дык у 2000 г. гэтая лічба ўпала на 50%.

Да таго ж, доля насељніцтва ў рэпро-дуктыўным веку, заражанага ВІЧ-інфекцыяй, дасяянула 0,9% (Беларусь — 0,27). Ступень пранікнення высокіх тэхналёгій у Беларусі, паводле арганізаціі ААН, таксама вышэйшая, чым у Ресеі. Так, у 2001 г. інтарнэт у Беларусі карысталіся 4,2% насељніцтва пры 2,9% у «са-юзіўнай». Дык у перарызкі на пакупніцкую здольнасць памер

затое адстованыне Беларусі ад сваіх суседаў за 1995—2001 г. паглыбілася. Прычым гэта адбылося як на эканамічных парамэтрах (перарызлічаны ВУП на душу насељніцтва дасяянуў у Польшчы 9450 даляраў, у Літве — 8470 даляраў), так і па доступе да тэхналёгій: на 1000 чалавек у Беларусі прыпадала 302 тэлефоні, тады як у Літве — 590, а ў Польшчы — 554. Калі ў 1995 г. па гэтым паказчыку Беларусь стала на парадыальнах з суседкамі пазыціях, дык яе пазыція на самаізяяція прывяла да запынення з прыходам новых, мабільных тэхналёгій. Дзіцячая сымяротнасць у Беларусі ўдвая вышэйшай за паказчык ў заходніх суседах.

Трэба алізначыць, што розніца між узроўнем ВУП па парадыальна пакупніцкай здольнасці і рэальным ВУП у Беларусі — адна з найбольшых у сусвете. Таму па меры збліжэння ўнутрыбеларускіх інду-зіз з сярэднесусветным паказчык «узроўню жыцця» будзе падаць, а з ім — і месца Беларусі ў суспільнім рэйтингу.

Больш падрабязна пра съвет у лістэрку статыстыкі — у наступных нумерах «НН».

Мікола Бугай

ВУП на душу насељніцтва ў Беларусі большы: 7620 даляраў пропіт 7100 у Ресеі.

Польшча й Літва абганяюць

Затое адстованыне Беларусі ад сваіх суседаў за 1995—2001 г. паглыбілася. Прычым гэта адбылося як на эканамічных парамэтрах (перарызлічаны ВУП на душу насељніцтва дасяянуў у Польшчы 9450 даляраў, у Літве — 8470 даляраў), так і па доступе да тэхналёгій: на 1000 чалавек у Беларусі прыпадала 302 тэлефоні, тады як у Літве — 590, а ў Польшчы — 554. Калі ў 1995 г. па гэтым паказчыку Беларусь стала на парадыальнах з суседкамі пазыціях, дык яе пазыція на самаізяяція прывяла да запынення з прыходам новых, мабільных тэхналёгій. Дзіцячая сымяротнасць у Беларусі ўдвая вышэйшай за паказчык ў заходніх суседах.

Трэба алізначыць, што розніца між узроўнем ВУП па парадыальна пакупніцкай здольнасці і рэальным ВУП у Беларусі — адна з найбольшых у сусвете. Таму па меры збліжэння ўнутрыбеларускіх інду-зіз з сярэднесусветным паказчык «узроўню жыцця» будзе падаць, а з ім — і месца Беларусі ў суспільнім рэйтингу.

Больш падрабязна пра съвет у лістэрку статыстыкі — у наступных нумерах «НН».

Мікола Бугай

СДЕЛКА БЕЛАРУССКАЯ

ЛІЦЭЙ

Бацькоў выклікаюць па адным

Прэзыдыюм Рады БНР 22 ліпеня прыняў зварот да ўрада ў звязку з закрыццём Беларускага ліцэю. Наваствораны Менскі дэзяржхуны гумантарны ліцэй застаецца на паперы. Гарадзкія ўлады зыбіраюць рамантаваць будынак на Кірава, 21 аж два гады.

Насуперак абяцанням кірауніцтва Мінадукацыі (намеснік міністра Казімер Фарына на сутэрэне з башкамі 27 чэрвеня дэкліраваў, што ремонт будынку скончыцца да 15 жніўня), увесні наукоўцы на змо-гучу вярнуцца ў свой будынок. Ня-выйрашаны застаецца пытанне з выкладчыкамі. Браці ці на бран-стры ліцэйскія кадры — будзе вы-рашана пакуль яны не прызначаны дырэктар.

Раскіданыя ліцэйскіх клясаў па ўсім горадзе — гэта «часовая мера», на год, пакуль будзе ісці капітальны рамонт будынку, кажа начальнік упраўлення адукацыі гарадзкога камітэту адукацыі Аліксей Воранав. І дадае: «Калі ж бацькі не пагодзяцца на пранаванні намі ўмовы, дык мы размесцім іх дзіцяць у любой іншай наукоўчай установе — школе, гімназіі ці ліцэю». Чыноўнікі пачалі з гэтага тыдня выкладаць бацькоў ліцэйсту, каб «паведаміць аб пе-раводзе наукоўчаніцца ў іншыя нау-чальныя установы», фактычна —

схліпіц іх да згоды на гэткі перавод.

Бацькі адмайоўваюць хадзіць у ад-дзел адукацыі па аднаму і патрабу-юць, каб чыноўнікі наведалі агульны бацькоўскі сход і распавялі пра сваё рагашынне ўсім. Дзіцячыя ўціснуць Камітэт абарону ліцэю і прантанаваць усім беларускім партыям, гра-мадскім рухам, арганізацыям і асобнымі грамадзянамі да яго далучыцца.

Таксама амбяркоўвалася пытань-ня пра недэзяржаны статус ліцэю і,

магчымы, пераход установы ў структуру Эўрапейскага гумантарнага ўніверсітэту. Для вырашэння гэта-га пытання У. Колас зыбіраеца

стрэцца з Уралам Латыпавым. Ак-тыў ліцэю разлічвае, што будынак ліцэю застанецца за ўстановай на ўмовах бясплатна і бестэрміновае арэнды.

У такім разе сам ліцэю узяў

бы на сябе абавязак знайсці сродкі на рамонт будынку і ўтрыманье установы.

AШ

На правільнага ворага з няправільнымі саюзникамі

Супрацоўнікі праваахоўных органаў ужо добра вывучылі каляндар нацыянальных сялянстваў і наўбага ведаюць іх сутнісць. 25 сакавіка, 8 верасьня, 2 лістапада падкрэсленымі чырвонымі на пататніках спіцслужбай. Но на гэтым дні лепі не плянаваць нейкіх «адгулаў за прагулы» — прыйдзешца сачыць, затрымліваць ды выконваць іншыя малапрыемныя пракэдуры. Адмоўнасць канатнай мае не таксама вялікія значэнніе. Га-лоўнае — даты адкладаюцца ў людзіх галавах.

І сціп сіятаў пашыраеца. Дазнушыся пра бел-чырвона-белы сціп, вывешаны 15 ліпеня на суседнім з Камітэту будынку, хто-нікто з кафэстайт пакінціўца: а што ж гэта за дзень? Дзія чаго рыхавалі тъяя зуброўцы, калі вешаліся по старых лесьвіцах?

Грунвалд для сіяняшніяй афіцыйнай гісторыяграфіі — бітва з правільнымі ворагамі на хайрусе з няправільнымі саюзникамі. Таму гэтак сараемліва — дву-максамі — ён гэлджаеца ў Трашчанковым падручнику. Абысыці яго, як бітвы на Сініх Водах ці па возе-ра Дурбэ, было немагчыма. Пратынвалд згадваў на-ват Пятраса Броўку ў пазме, напісанай з Сталініком, у вайну.

Гарадзенцы сёлета нарачалі, што афіцыйна адсъя-ваць гадавіну Грунвалдзкай бітвы ім не дазволілі. А мі і лепі не сенкцыянувана ўсклескі сціпкі да помніка Вітаўту, чым слухаць гадзінныя даклады пра значэнне перамогі над крыжакамі.

Гэта і з Днім Незалежнасці — рэдкім для нас сціпом, не расчыненым на крыні патрыётам. Есьць выпадкі, калі лепі проста сціпкі, чым дабівацца афіцыйна-га сціпкаванія, і праста збірацца, а не дабівацца афіцыйна-га рэгістраванія. Для сябе ж жывём, а не для «гено-га дзядзькі».

Сяргей Мікулевіч

Сто гадоў ад зруйнаваньня Бастыліі

бражаны, на трох чвэрці не-пісменныя рассейскія люд, над якім стаялі дэзіржыморы з палі-ци і казённыя духавенства, ха-цеў вадаларства. Божага на зэмлі. І Ленін паабіціў яго: усе будуть роўны, улада будзе на-зяцца адною і тою самаю — таталітарызм або аўтакратыя з імкненнем да таталітарызму, варожасцю да культуры, прагрэсу.

Ніхто ня скажа, колькі спатрэ-біца часу, каб дарыць зыніка небісцкім пасыпкамі на землю. Фран-пуксам народу, каб канчаткова прыбыць да домкраткі, спатрэ-білася амаль ста гадоў пасы-вал рэвалюцыямі.

Анатоль Сідарэвіч

Мы перамаглі кітайцаў

Абсалютным пераможцам 35-й Міжнароднай хімічнай алімпіяды сярод школьнікаў, што прыйшах у Афінах, стаў віцебскі дзесяцікляснік Аляксей Путаў. Тры астатаць слаборнікі — Вячаслаў Бернат, Аляксей Лушчынскі і Аляксандар Жданко — узнагароджаны срэбнымі медалямі.

У Алімпіадзе бралі ўдзел школьнікі з 59 краін. Аляксей Путаў здолеў заняць месца, якое ў апошнія гады традыцыйна належала кітайскім удзельнікам. Нашая састыднасць адукцыі, насуперак безграшоўшоу, дае добраю веду (тым, кто хоча іх атрымаць). Дый шматузроўневая систэма школьнікаў, раённых, абласных, рэспубліканскіх алімпіядай дазваляе знойдзі гэтыя таленты да падтрымкы іх маральна (каб яшчэ і матэрэйльна...).

Амаль дзесяць гадоў міждынічным кірауніком хімічнай алімпіяды абласнога і нацыянальнага ўзроўня з'яўляецца дацэнт катэдра агульнай хіміі і методыкі выкладання хіміі БДУ Віктар Хвалюк. Гэта ён распрацаваў праграму

перадалімпіядных падрыхтоўкі, якія

прывяла нацыянальную каманду да

перамогі. Нялішне дацэнт, што ў Ліцеі

БДУ В.Хвалюк — настайкі усіх трох

сёлетніх срэбных прызёрэў.

AP

На здымку: злева направа — Вячаслаў Бернат, Аляксей Путаў, Аляксандар Жданко, Аляксей Лушчынскі.

• ЭКАНАМІЧНАЯ ХРОНІКА •

Бывайце, танныя іншамаркі

У жніўні ўдвая павялічыца збор за мытныя афармленінне транспартных сродкаў, увешеных з-за мяжы. Дагэтуль «крастаможка» каштавала даляраў 500, а ў хуткім часе складзе 800—900. Найманіческі сконкунуць цэнзы на старыя машыны (10—14 гадоў). Той, хто захоча ўзвесці ў Беларусь машины 1990 г. з 2-літровымі рухавіком, павінен будзе плаціць на мытні 4 тыс. ёура. Не абкладаюцца зборам толькі патрыманыя «Жыгулі», настылькі ў любой краіне съвету.

Беларуская кампанія — у першай сотні сусветных

Упершыню беларуская кампанія трапіла ў «першую сотню» карпарацый сусветнага вайскоўца-прамысловага комплексу. Згодна з сылістам амэрыканскага выдання «Defense News», беларуска-расейская карпарацыя «Аэракасьмічнае астаблішынг» — на 62 месцы ў рэйтынгу. Летась яе ў сотні не было.

Тысяча мільянераў у краіне

Падатковыя службы, аналізуючы дэкларацыі аб даходах за 2002 г., прыйшлі да выніову, што прынамсі 200 грамадзінай краіны зарабляюць звыш мільёна даляраў штогод. Кіраўнік аналітычнага цэнтра «Стратгія» Леанід Заіка мяркуе, аднак, што ў рэальнасці «даляравых мільянізраў» у Беларусі разоўніць пяць болей. «Варта браці пад увагу ня толькі прыбылкі, але і маёмынкі — рухомую і нерухомую. Да таго ж, калі ёсьць людзі, якія дэкларуюць мільённую прыбылку, дык ёсьць і ты, хто ўтойвае

нашмат большыя», — лічыць экспарт.

Маштабнае будаўніцтва ў Менску

У Менску пачынаецца новае маштабнае будаўніцтва. У межах вуліцаў Ціміразева і Нарачанскай размесьціцца юніверсітэтская зона. 14 га зоймі комплекс Міжнароднага гуманітарнага інстытуту БДУ з вучэбнымі карпусамі, інтарнатамі, жылымі шматпавярховікамі. Праект фінансуе амэрыканска-ізраільскае прадпрыемства. Яшчэ 8 га аддадуць пад гарадок Эўрапейскага гуманітарнага юніверсітэту. Будаўніцтва міяжуць скончыцца ў 2005 г.

Апроч таго, паўстануць два новыя бізнес-цэнтры. Адзін з іх, між вул. Каstryчніцкай і Леніна, збудуе замежная прадпрыемства «Алезія». Ён будзе 16-, а мовав 24-павярховым (канчатковасць разашыненія яшчэ не прынята). Другі гандлёва-адміністрацыйны комплекс мае быць збудаваны на пр. Машэрава (былая каварня «Речанкаў»). Замоўца — замежнае прадпрыемства «РубіоРозінтрэнійшні». Першыя чатыры паверхі будынку зоймуть крамы, астатнія 12 — офісы.

«Расбанк» прыходзіць у Беларусь

«Расбанк», адзін з найбуйнейшых расейскіх банкаў, адчыніе ў Беларусі даччыны «Белрасбанк». У новым банку таксама ўдзельнічае беларуска-расейская прадпрыемства «Яравіт». Працаваць ён з'яўраецца з падрымаемствам энргетычнага комплексу. Статутны фонд складзе 5 млн ўр. Адным з акцыянероў «Расбанку» з'яўляецца «Сургутнафтегаз», што мае інтэрэс на беларускім нафтапрацэснавым рынку. Гэта будзе 30-ы зарэгістраваны ў краіне банк. «Расбанк» пераважна аблігуюцася прадпрыемствамі хол-

дынгу «Інтэррос», якім кіруе Патанін.

Скандал у Пухавічах

Дзяржкантролю выявіў, што кіраунік Пухавіцкага лісёра-гарэлачнага завода не даплатіл ў бюджет 29,5 млн руб. падатку. На думку ведомства Тозіка, даход ад продажу прадуктаў на 70 млн руб. Турбаксаму канцэрнаваму камбінату быў прыхаваны нафтынны. На прадукцыю, якака захоўваецца ў Тураве, накладзены арышт.

3 краіны больш выяжджае, чым прыяжджае

Летась Украіну наведалі 1870 тыс. беларусаў, Польшу — 1570 тыс., Літу — 520 тыс. У Беларусь набойшь замежнікаў прыяжджаля ў Літву (810 тыс.), Польшчу (700 тыс.), Латві (235 тыс.). Усяго з краін летась выяжджалі 6 млн чалавек, а наведалі яе каля 2 млн замежнікаў. На жаль, звесткі пра перасячынны расейскай мяжы ня ўтчываюцца.

Ляйка ад «8 сакавіка»

Гомельскас ААТ «8 сакавіка» ўпершыню ў краіне пачне выпускаць палотны з выкарыстаннем лінійкавай піці, а таксама трыка-такінай вырабы з іх. Кабетам дужа падабаючыя калготкі ды панчохі з лінійкай, бо яны эластычныя ды бліскучыя. Вырабляць ляйку будзуть на астабліваныні, якое наўмы ў Нямеччыне. Штогод «8 сакавіка» выпускае каля 7 млн пару панчох ды шкарпетак.

Саламяны кароўнік

Фэрму з прасаваных цюкоў саломы збудавалі ў калгасе імя Суровога (Пастаўшчына) паводле праекту ніяўрыйскіх старшын Алега Валадзька. Гэтак тэхнолёгія эканамічнай: зімою саламя-

ныя сцены добра трымают цяпло, а ўлетку — пракаходу. Дый будматэрыял бысплатны.

Нямеччына шукае праграмістай

Да 31 сінтября 2004 г. прайягната праграма федэральнага ўраду Нямеччыны «Грын-кард» для прызначэння высокоскаліўрных праграмістаў з-за мяжы. Тэрмін бываў прайягнуты, бо да 21 ліпеня 2003 г. патрэбныя 20 тыс. спэцыялісту не знайшліся. Было выдадзена толькі 14,5 тыс. «зялённых картак». Найбліж сарад праграмістай-імігрантаў індыйцаў (22%), 14% прыходзілі з СНД і Балтвы, 8% — з Румыніі.

«Кодак» восьмечца за рэнтэнты

Амэрыканскі фотаканцэрн «Eastman Kodak» купіў за 500 млн даляраў фірму «PracticeWorks» — вытворцу праграмнага забесьпячэння для рэгістрацыйскіх апаратуў. «PracticeWorks» — адзін з лідэрў у галіне лічбавай статаматыгнай рэгістрацыі. Гэта яе першая інвестыцыя «Кодаку» ў мэдцынцы. Здаўна кансанты з'яўляюцца буйнымі вытворцамі рэгістрацыйскіх фотапасыпак. Традыцыйныя фотажналісткі трачяць папулярызаць, прыбыткі ад продажу фотаматрыцай падаюць, і «Кодак» думае, як утрымашца на рынку ў новых лічбавых съвесце.

68% гандлю — у прыватнікаў

Паводле дзяржкантролю статыстыкі Віцебскай, што перша пайдзіла сёлета на долю рынку прыпадае 36% таваразвароту, крама — 64%. Доля прыватных гандлёвых прадпрыемстваў узрасла да 68% ад таваразвароту.

AK, БелапАН, АФН, Reuters

А СОБЫ ТЫДНЯ

Кіраўнік ТБМ Алег Трусаў звязаўся да Старшыні Канстытуцыйнага суду Рыгора Васілевіча з запытам наkont законнасці таго, што інформацыя на таварах афармляеся толькі па-расейску. Ведомства Васілевіча пастаравіла: гэта незаконна. І вось новыя стандарты адносна нехаровых тавараў ужо замацавалі абавязковую наяўнасць беларускамоўнага цэціліка. Ціпер тэбезэмайцаў рытууюць адпаведны пераклады для стандарту харчовых тавараў. Вось дык Трусаў! А яшчэ з пасады сыйходзіць хацей.

Архітэктар Уладзімер Даніленка з'яўраецца ўсталяваць на Нямізе дзве цімэтровыя капліцы. Збаўцы на Крыўі. Збудаваць капліцу прасілі баксы тых, хто загінуў на Нямізе ў 1999-м. Гэта большыя падыходзку за чыгунныя кветкі. Галоўнае, каб з Верхнім горадам каплічка лепей гарманавала, чым «Востраў сълён» з Траецкім.

Актыўісты КХП-БНФ сабрали калі 1500 подпісаў пад заявай на Вярбоўны суд з просьбай прызнаваць саюзную дамову наядліўнай Канстытуцыі. Але суд адмовіўся ўзбудждаць справу. Ініцыятары з'яўляюцца з'яўніцца ў Камісію па правах чалавека ААН. Толькі тамтэйшай біоракратыя па 10 гадоў, бывае, марудзіць з разглядам.

Рычард Пэрл, беларускі дарадца міністру абароны ЗША, выключыае, што Хусайн можа паспрабаваць склаўца ў Беларусі. Нікім доказамі ён сваю варсю не падмацаваў. Ня верыцца нешта. Лукашэнка пакуль ня маркесаўскі Патрыярх, каб ствараць паніятнік для зрынутых дыктатараў.

Уядыкі Кусэй нежывыя. А разам зь імі загінуў і 14-гадовы ўнук Хусайні. Запілайці за дзедавыя злачынствы.

Міячук Вольф Рубінік выдаў першы нумар часопісу «Шахматы», у ім — не толькі шахматныя задачы. Багата гісторыі, успамінай, ёсьць нават пазіцыя. Выдаецца новы часопіс на беларускай і расейскіх мовах. Адчынае, што справа рэдактару да дуды.

Новую газету выдаў **Зыміцер Бародка**, лідар барысаўскіх зуброў. На-

зыбацца «BY-ZONE», выхадзіць на 4-х старонках, раздаецца з рук. З часам зуброўцы спадзяюцца выйсці з «андаграунду» і ператварыць «BY-ZONE» ў панавартасную газету для ўсёй краіны. А **зуброўцы** Гарадзеншчыны вывесілі бел-чырвона-белыя сцягі пры ўезідзе ў Ваўкаўскі з боку польскіх мяжы, а таксама на выскаўвальних лініях і воданапорных вежах уздоўж шашы Горадня—Ліда—Менск. Словам, пасыльваўную дэпрэсію рука-пераціле.

Anatol Baryshnikov з Баранавіч цяпра не змога друкаваць сваю «Метстную газету «Ціці» на слонімскай друкарні. Адмову ад дзелайшага супрацоўніцтва ён атрымаваў пасля выхаду нумару з матэрыяламі журналісту «Беларускай деловай газеты». У Слонімі адмову матывуюць «недахопам малгустасцю». Хочацца дадаць: «...каб су-працтвацца» з'яўверху».

Зыміцер Гурыновіч, 21-гадовы грамадзянін Беларусі, разбіўся на асасмесь на атракцыёне «Катапульта» у маскоўскім парку імя Горкага. Гэта ўжо другі выпадак паркавых трагедый сёлета. Пакульт гром на грымне, страхоўкі не праўяраюць.

Сергей Мікулевіч

Аляксандар Рар: «Шкада, што візыт Мартынава ў Нямеччыну адменены!»

Палітоляг Аляксандар Рар лічыцца ў Нямеччыне галоўным экспертом па Беларусі, Расеі, Украіне. Ён узначальвае дасьледнікі інстытуту па пытаннях СНД і Расеі пры наўгадавым Нямечкім таварыстве замежнае палітыкі. Яму 44 гады, ён немец расейскага паходжання. Нарадзіўся ў Тайвэі на Тайвані. Сябе ён называе «прадуктам белагвардзейскага эміграцыі»: ягоны дзед быў ад'ютантам генэрала Ўрангеля. Расея — галоўная тэма дасьледаванняў Рара, астатнія краіны СНД — толькі даважак. Інтэрвю «НН» ён даў у прысутнасці Пуціна. Так завуц камічнага кокер-спаніеля нямецкага палітоляга. Свайм імем ён абавязаны момантам нараджэння — Рар акурат пісаў поўную камплімэнтаў книгу пра расейскага презыдэнта «Немец у Крамлі». Справдыму Пуціну книга быццам бы спадабалася. Рар працаў у дасьледнікі інстытуце радыё «Свабодная Эўропа/Радыё Свабода», кансультантам амэрыканскага мазгавога цэнтра «RAND Corporation», дарадцам генсака Рады Эўропы. Сярод профіляў сваёй дзеянасці Рар таксама называе «палітычнае кансульставанне». З 1994 г. ён працуе ў Нямечкім таварыстве замежнае палітыкі, дзе за год узначаліў Кербер-аддзяленне (СНД і Расея). Асабіста знаёмы з Пуціным і Кучмам.

«НН»: Як глядзіць Нямеччына на жаданыне Аляксандра Лукашэнкі змяніці Канстытуцію з тым, каб магчыма палітуўца на троці прэзыдэнці тэрмін?

Аляксандар Рар: Усё больш інгатыўна. Німа нікіх кантактаў з афіцыйнымі беларускімі палітыкамі, беларускімі кіраўніцтвам і Лукашэнкіня робіць нікіх выслілку, каб зблізіцца з Нямеччынай і Эўрапейскім Звязам. Амтызмакратычныя плыні ўнутры ўраду Лукашэнкі даюцца ўзнікі нямецкім палітыкам.

«НН»: Пры якіх абставінах у Беларусі магчымыя палітычныя змены? І ці можна разлічыць на такі змены ў бліжэйшыя 10—20 гадоў?

А.Р.: Беларусь ведала і іншыя часы. Нельга забываць, што адразу пасля развалу Савецкага Саюзу Беларусь належала да самых дэмакратычных рэспублік на постсавецкай прасторы. Тому нельга губіць надзею на тое, што Беларусь калі-небудзь стане ў ізгра ўніверсальнай і ўсходне-эўрапейскіх дзяржав, якія супрады ѹмкніца да дэмакратыі і рынакавай эканомікі. У Беларусі ёсьць, калі-небудзь яна стане дастатковы мочнай для таго, каб выставіць мочнага адзінага кан-

дыдата супраць Лукашэнкі альбо парламэнтскім шляхам прымусіць яго да амбековання сваіх функцыяў. Я думаю, гэта цалкам магчыма: Беларусь не знаходзіцца ў ізоляцыі, яе акцыююць нашмат больш дэмакратычныя краіны, нават у Расеі ідзе на можа больш разлічыцца на Пуціна. Таму мне здаецца, што і ў Беларусі адбудзеца паварат да дэмакратыі.

«НН»: Ці можа гэты паворот адбыцца ўжо на наступных прэзыдэнцічных выбарах?

А.Р.: Пакуль яшчэ рана аб гэтым казаць, але ў Беларусі да Лукашэнкі ставіцца ўсё больш крытычна, апазыцыя яго не трывае, і калі будзе альтэрнатыўныя кандыдат, дастатковы папулярны, які атрымае падтрымку ўсіх апазыцыйных сіл, тады Лукашэнкі будзе расхлебваць. Тым больш што мэты ЭЗ не разыходзяцца з мэтамі амэрыканцаў: у Беларусі мусіць быць пабудавана дэмакратыя і рынакавая эканоміка, як у іншых цэнтральназахадніх краінах. На гэтай сувязі вельмі шкада, што тры тыдні таму быў адменены візит беларускага міністра замежных спраўў ў Нямеччыну. Дык расейскія кіраўніцтва, я думаю, нягледзячы на аўтары-

органамі ў Менску. Гэта вялікая певравага, хоць так яно і павінна быць. То, што СМІ пішуць пра працу, а не пра асабістую сваркі адказных асабаў, можа пазытыўна падтрымліваць на той працэс, які АБСЭ вядзе ў Менску.

«НН»: Нядайна Кангрэс ЗША прыняў «Акт аб дэмакратыі ў Беларусі». Як ставіцца да гэтага даўкунту Эўропы? Магчыма, ЭЗ бўлши талерантна глядзіць на беларускія кіраўніцтва?

А.Р.: Не, пра талерантно казаць нельга. За іншага боку, мы хочам, каб амэрыканцы, калі падтрымліваюць дэмакратыю ва ўсходній Эўропе, рабіць гэту руку ў руку з Эўрапейскім Звязам. Каб узгадніць свае дзеянні з эўрапейскім інстытуціямі, а не рабіць нешта за сілней у эўрапейцай, што пасыла ўсі Эўропа будзе расхлебваць. Тым больш што мэты ЭЗ не разыходзяцца з мэтамі амэрыканцаў: у Беларусі мусіць быць пабудавана дэмакратыя і рынакавая эканоміка, як у іншых цэнтральназахадніх краінах. На гэтай сувязі вельмі шкада, што тры тыдні таму быў адменены візит беларускага міністра замежных спраўў ў Нямеччыну. Дык расейскія кіраўніцтва, я думаю, нягледзячы на аўтары-

- Я б не парабоўнаваў
- Лукашэнкі з
- Назарбаевым.

тарных тэндэнцыі ў Расеі, таксама зацікаўлены ў дэмакратызаціі Беларусі, а не ў ізоляцый гэтай краіны.

«НН»: А што вы можаце скажаць пра сапсанаваны адносіны Беларусі з Расеі? Ші спрыяе гэта яшчэ больш ізоляцыі Беларусі? І ці можа «саюзная дзяржава» стаць шляхам у эўрапейскую супольнасць?

А.Р.: У эўрапейскую супольнасць видуць шмат шляхоў. Ёсьць шляхі разам з эўрапейскай супольнасцю. Эўразвіз пашыріўся вельмі даўкі на ўсход. Чыльер у стылістах Старога Сывету амбяркоўвае пытанні: ці можа ЭЗ сабе ўвогуле дазволіць далейшас пашырэнне на ўсход у бліжэйшыя дзве гады? Альбо трэба зрабіць большы перапынак, перапынак у адну палітычную генерацыю, і заніцца кансаліцый Новай Эўропы? Але гэта значыць, што тэкт дзяржавы, як Беларусь, Расея і Украіна, сутыкніцца з іншай эўрапейскай стратэгіяй, менавіта — з стратэгіяй наўпрастата суседства. Яна толькі вынаходзіцца, выпрацоўваецца, і трэба яшчэ запытаць гэтыя краіны пра іх патрабы. Калі, згодна з жаданнем палітычных эліт, а ў першую чаргу — насељніцтва, будзь утворыны беларуска-расейскі саюз — для ЭЗ настанца проблемай наладзіць з ім контакты. Але я думаю, калі рапортам нашай краіны супрадыкальна на шлях дэмакратыі, як у 1991 г. пры Шушкевичы, Эўразвіз яшчэ мацней падтрымавае Беларусь.

«НН»: Што значаць тады слова Бэрлісконі пра неабходнасць уступлення ў Эўразвіз Беларусі, Расеі і Украіны — гэта выпадковая заява, рэкламны ход ці нешта іншага?

А.Р.: Бэрлісконі мае абалітоны іншасі бачаныя Эўропы, чым Нямеччына і Францыя. Бэрлісконі спрабуе сябе ў ролі новага вялікага эўрапейскага гепалітыка. Гэта нешта абліспотна съежае, калі італьянскія палітыкі гаворыць пра будучую Вялікую Эўропу. Але ёсьць і іншыя выказыўнікі Бэрлісконі аб tym, што трэба прыніцце паўночнаафрыкан-

скія краіны ў адзіную эканамічную зону з Эўропай, Расеі, іншымі краінамі. Падобныя мары ўзынікаюць у Вашынгтоне. Бэрлісконі гаворыць таксама пра Ізраіль як пра сябра такой зоны саўблана гандлю, што, магчыма, праз пяцьдзесяц гадоў будзе ўжо ўзяць з сябе нейкі саюз. Гэта съежкая думка, трэба аб гэтым разваць, але гэта ўжо вялікая палітыка.

«НН»: Ці мусіць Польшча альбо балтыйскія краіны ў іхнай ступені ўзяць на сябе адказнасць за ўсходніх суседзяў і «прабівач» трансфарматорныя працэсы ў наших краінах?

А.Р.: Гэта вельмі важнае пытанне. Я думаю, што элиты ў балтыйскіх краінах і ў Польшчы яшчэ не вырашылі, як яны павінны сябе падвойці. У іх ёсць яшчэ вельмі моцныя антырасейскія рэфлексы, многія хадзелі б адваронуцца ад былога «вялікага брата», «акунката», што гісторычна і пыслаягічна зразумела, але не адпавядзе вялікай эўрапейскай палітыцы. Таму задача такіх краін, як Нямеччына, — патрабаваць ад Польшчы і ад балтыйскіх краін арганізаційнай ініцыятывы ў дачыненні да Расеі, Беларусі і Украіны. Брусяль будзе ўмешваша ў замежных спраўах Польшчу і балтыйскіх краін, бо ў Эўразвізіі мусіць праводзіцца супольная замежная палітыка і палітыка баскескі ў дачыненні да ўсходнеславянскіх дзяржав, якія ўзялі ў гэтай сутичкі нам непатрэбныя канфлікты, заснаваны на мінулым альбо на яго пераадленаі.

«НН»: У адным з інтэрвію Вы казалі, што Назарбаев «разумее сваё грамадзтва», якое не прынае заходніх дэмакратычных канфліктаў. І ці можа «саюзная дзяржава» стаць шляхам у эўрапейскую супольнасць?

А.Р.: У эўрапейскую супольнасць видуць шмат шляхоў. Ёсьць шляхі разам з эўрапейскай супольнасцю. Эўразвіз пашыріўся вельмі даўкі на ўсход. Чыльер у стылістах Старога Сывету амбяркоўвае пытанні: ці можа ЭЗ сабе ўвогуле дазволіць далейшас пашырэнне на ўсход у бліжэйшыя дзве гады? Альбо трэба зрабіць большы перапынак, перапынак у адну палітычную генерацыю, і заніцца кансаліцый Новай Эўропы? Але гэта значыць, што тэкт дзяржавы, як Беларусь, Расея і Украіна, сутыкніцца з іншай эўрапейскай стратэгіяй, менавіта — з стратэгіяй наўпрастата суседства. Яна толькі вынаходзіцца, выпрацоўваецца, і трэба яшчэ запытаць гэтыя краіны пра іх патрабы. Калі, згодна з жаданнем палітычных эліт, а ў першую чаргу — насељніцтва, будзь утворыны беларуска-расейскі саюз — для ЭЗ настанца проблемай наладзіць з ім контакты. Але я думаю, калі рапортам нашай краіны супрадыкальна на шлях дэмакратыі, як у 1991 г. пры Шушкевичы, Эўразвіз яшчэ мацней падтрымавае Беларусь.

«НН»: Чаму Беларусь і Нямеччына так мады супрацоўнічаюць у сферы грамадзянскай супольнасці пры такіх моцных эканамічных сувязях і інтарсах Нямеччыны ў Беларусі?

«НН»: Сапраўды, тут склалася крытычнасць сутычкі. Я б мог увіяць, што пры адпаведных аbstавінах, калі Лукашэнка даў бы нейкі сыгнал, што зацікаўлены ў дылігве з Эўразвізіем, у сутыкнені з ўсходнімі краінамі, палітыка даўчылася б да эканамічных сувязяў і стала б больш актыўнай. Але паколькі Лукашэнка сам бліжуе працэс і гэта дылігве па прасту няма, нямеччынская палітыка мэргаваны наконт Беларусі, іх будзе ўсё больш, калі і надалей тут будзецца стрымлівацца дэмакратычныя працэсы.

«НН»: Чаму Беларусь і Нямеччына так мады супрацоўнічаюць у сферы грамадзянскай супольнасці пры такіх моцных эканамічных сувязях і інтарсах Нямеччыны ў Беларусі?

А.Р.: Бэрлісконі мае абалітоны іншасі бачаныя Эўропы, чым Нямеччына і Францыя. Бэрлісконі спрабуе сябе ў ролі новага вялікага эўрапейскага гепалітыка. Гэта нешта абліспотна съежае, калі італьянскія палітыкі гаворыць пра будучую Вялікую Эўропу. Але ёсьць і іншыя выказыўнікі Бэрлісконі аб tym, што трэба прыніцце паўночнаафрыкан-

Мікалай Чаргінец турбуеца пра бясьпеку Эўропы

Афіцыйны Менск працягвае прарываць блакаду на «захаднім фронце», глядзячы на суплянічныя між Эўразвізіем і ЗША. Такую вынікову можна зрабіць з заявай Мікалая Чаргініца, старшыні настаяннай камісіі па міжнародных спраўах і нацыянальнай бяспечы савету рэспублікі, агучаных 14 ліпеня, на просьбай канфэрэнцыі. «Людзі турбуеца пра бясьпеку ў вайсковых першынствах ЗША, якія выдаткоўваюцца на ўзбрэйані сваіх армій на 11 млрд даляраў больш, чым усе краіны ЭЗ, разам узятые. У той самы час Чаргінец запрўнівае, што захаваеца

«шматвэктарнасць палітыкі», а значыць, і контакты з ЗША. Сам ён прызнаўся, што съездіў у Нью-Ёрк, дзе сутракаўся з палітыкі з Вашынгтону. Чаргінец заўважыў, што леташня скандальная заява Лукашэнкі на тэму незаконнай міграцыі праз Беларусь на Захад была зробленая, калі на Захадзе зразумелі, «аку масу» праблему мы не дапускаем у Эўропу». Беларускія ўлады ўсё яшчэ спадзяюцца атрымаць заходнюю фінансавую дапамогу на ўмацаванье мяжы з Эўразвізіем. Тому на восень запланиравана прападыненне ў Мінскі міжнароднай канфэрэнцыі, прысьвечанай праблеме незаконнай міграцыі.

ІРК-ПРОМЕД

Гутарыла Вэрніка Дзядок

Сэрбалужычане бароняць нацыянальную школу

Німецкія ўлады зачынілі сэрбалужыцкую сярэднюю школу ў вёсцы Хрошчыцы каля Будзішына, што працавала стагодзьдзе. Чаму? Замала вучняў... Для сэрбалужычан, неявілай славянскіх меншасці ў Німеччыне, гэта нацыянальная трагедыя. Параўнальная з атакою «беларускіх» уладаў на Беларускі ліцэй.

Ахвяры нарматываў і дэмографіі

Сэрбалужычане — гэта славянскі народ, які спрадвеку жыве ў Лужыцы, што на ўсходзе Німеччыны. У Верхніх Лужыцах, у навакольі Будзішына (нямецкая назва Бай-эн), дамінуюць католікі, у Ніжніх, вакол Хасебужу — пратэстанты. Іх гаворкі трох розніцца між сабой, але абодва дыялекты належачы да заходнеславянскай групы моваў.

Сэрбалужычанай цяпер калі 60 тыс. чалавек, але ёсё менш іх жыве ў месцах кампактнага пражывання, такіх, як Будзішынская акруга, у якой знаходзіцца Хрошчыца. Сэрбалужычане — адна з некалькіх юрыдычна прызнаных у Німеччыне нацыянальных меншасці, што гарантуюць им абарону дзяржавы. Але, як признаюць улады, гарантны гэтыя даволі неканкрэтныя. У канстытуцыі німецкай зямлі Саксоніі ёсьць пункт пра абарону сэрбалужыцкай культуры і мовы, але ніякі нормы, якія б вyzначала, колікі дзяцей як мінімум павінна быць у класе сэрбалужыцкай школы.

Між тым, у Саксоніі наўсе школы пашыранаца аднолькавыя нарматывы. Сярэдняя школа (ад пяты да дзясяткі клясы) павінна мець у кожнай паралелі сама менш 40 дзяцей, з якіх можна ўтварыць дзве клясы па двацаць чалавек. Для шасціці сярэдніх школ у Саксоніі было зроблены выключэнне, ім дазволілі мець усяго па 20 дзяцей на паралель. У Хрошчыцах ж яшчэ два гады таму ў пятую клясу запісаліся толькі 17 вучняў, у мінімум навучальнym годзе — вясёма, а на

2003/04 г. ледзьве набралася сямёра прэтэндэнтаў

Чаму бракуе дзяцей? Ва Ўсходняй Германіі іх нааупу нараджаеца мениць, чым за часамі ГДР. Людзі або ўжо стравілі працу, або баяцца яе страпіць і непакояцца, што ў іх на хопіц сродкаў на ўтрыманне дзяцей. Пазачынныя ясьці і садкі, таму жанчынам, якія хочуть працаўваць, пажая сумесціць работу з сям'ёй. Маладыя кабеты нараджаюцца дзяцей пазней, чым у гэдэрагічных часах. А саме ѹстотнае — маладыя пакідаюць усход у пошуках добрых адукатыўных працаў. Бязлюдзеючыя гарады і цэлыя рэгіёны, у тым ліку і Лужыцы. Таму паўсяюць ва Ўсходняй Германіі зачынняцца школы. У Саксоніі толькі сёлета такі лёс напаткай 90 установаў.

Але сэрбалужычане не спакоіваюць гэтыя тлумачнікі. Яны лічыць, што нельга параноўваць ситуацію 80-мільённага німецкага народу і 60-тысячнай меншасці, для якой кожная зачыненая школа — неацэнная культурная страта. Бо кожная нацыянальная школа — гэта абеязнація нацыянальнай мовай прасторы.

Гісторыя бунту

Жыхары Хрошчыцы ўжо трох гады тому даведаліся, што іхня школа пад пагрозай. Міністэрства асьветы паведаміла ім, што пачынаючы з 2001/02 навучальнага года пачынісцікі маюць хадзіць у школу ў недалёкай Ральбіцы. У абдэльных школах навучанне вядзецца выключна па-сэрбалужыцку, у той час як у іншых школах пануе дзявохмоў.

Бацькі не збираліся падпрадкоўвацца пастараве Дрэздуну. У жніўні

2001 г. у Хрошчыцы адбыўся першы бунт. На працягу трох тыдняў дзені хадзілі ў місцовую школу, а ўроکі бысплатна вілялі настаўнікі-пенсіонеры. У акцыю грамадзянскага непадпрадкавання ўключчоўваліся сэрбалужыцкія пісменнікі Юрыя Бразан. У адкрытым лісце да міністра асьветы ён напісаў: «Памыліліся, пане міністэр: закрыцце хрошчыцкай школы тыхыцца не толькі вас і бацькоў 17 вучняў. Гэта права стаўлення неміціў да этнічнай меншасці в ўласнай краіне, да аўтахтоннай групы людзей, якія знягам часу зменшыліся да неўзичных дзясяткі тысяч чалавек».

Акцыя скончылася нічым. Праз трэћы тыдні, калі міністэрства не задаволіла просьбай вяскоўцу, а адміністрацыйныя суды двух зуроўшчын праймылі рэканструкцыю Дрэздуну (що пастарава па паступковым закрыцці школы не парушае канстытуцыйнае права нацыянальной меншасці на абарону культуры), дзені началі хадзіць у школу ў Ральбіцы. Годам пазней, калі набор у пятую класу зноў быў прызнаны немітагодным, бацькі аблежкаліся пісмовымі працтвамі. Сёлета хрошчыцкая сярэдня школа ўшчыльнула наблізілася да свайго канца.

Сэрца перастане біцца

Закрыццё школы — шок для сэрбалужычану, бо Хрошчыца — гэта

Мэдычная рэформа ў Німеччыне

Урад і апазыція ўзгаднілі плян рэформы систэмы аховы здароўя. Ці ёсьць вартэ пераймання для Беларусі?

Больш за 140 млрд ёура штогод ідзе ў Німеччыне на систэму аховы здароўя. І ўсё з году ў год бракаў сродкаў на лячэнне хворых і развыццё галіны, а дактары скардзяцца на малыя заробкі. Бы часта грошы трачыцца не на тое, што трэба, ды грамадзіцца старэе і патрабуе

ўсё больш мэдычнай дапамогі. Высокая ж выдаткі на мэдыцыну павялічваюць... беспрацоўе, бо складкі плаціць напалам работнікі і прадаўцы. Апошнія робіцца нізыгадыні ствараць новыя працоўныя месцы. А за лячэнне беспрацоўныя плаціць дзяржава, што таксама пагаршае якінамічнае становішча.

Мэта рэформы, правядзенне якой пасля доўгіх перамоў узгаднілі канцлер Шроль і лідэр апазыціі Ангела Мэркель (варты пераймання ў Беларусі прыклад), — зыніці да 2007 г. выдаткі на мэдыцыну ў цяперашніх 14,4% да 13% бюджetu. Будзут пераразмеркаваныя долі крываціаў, якія фінансуюць мэдыцыну. Зменшыцца доля «касы хворых», куды цэнтралізівана паступаюць зборы з работнікі і прадаўцаў, а самі хворыя будуць плаціць болей.

Міністарка аховы здароўя Німеччыны Ула Шміт дэзвіюма рукамі за рэформу.

Будуць браць большыя грошы і за лекі, і з знаходжаннем у бальніцы; наўват за саму магчымасць пайсці да доктара давядзенца штоквартал выкладваць 10 ёура. Але ёсё сума не павінна перавышаць 2% даходу пасярэдніка (ім 1% для храніці хворых). Толькі дзецям і моладзі нічога плаціць на грэбіны дзяціці ў нахаваныне на аргументу альдаўць у нябіт.

Таксама рэформа лібералізуе гандаль лекамі (іх можна будзе прадаваць нават праз Інтэрнэт), што аслабіць цяперашнюю манаполію аптэкай і тым самым зыніць цены на лекі.

СУРОДЗІЧЫ

Марш паняволеных нацыяў

Прадстаўнікі беларускай дыяспары ў ЗША ўзялі ўдзел у штогодовым «Маршы паняволеных нацыяў», які прайшоў 20 ліпеня ў Нью-Ёрку. Марш з'яўляецца першай падэйскай «Тыдня паняволеных нацыяў», на якім штогод, пачынаючы з 1959 г., удзельнічаюць прадстаўнікі дыяспар тых краінай сусвету, дзе адсутнічае домакратыя, грамадзянская свабода і ўцішкаванне прав на самавызначанчыне.

Мерапрыемства пачалося бағаслужбою за народы ў катэдральных саборы Святога Патрыка, а сам марш прайшоў у цэнтры Нью-Ёрку — па 5-й авеню і 72-й вуліцы. У цэнтральным парку Нью-Ёрку адбылося афіцыйнае адкрыццё програмы «Тыдня паняволеных нацыяў».

Нагадаем, што 18 ліпеня ў Даласе (Тэхас), беруны ўдзел у мерапрыемствах, прымеркаваных да «Тыдня паняволеных нацыяў», прэзыдэнт Джордж Буш заявіў, што Беларусь уваходзіць у лік шасці краін з рэжымамі, што «ўїскайць права чалавека». У той «чорны сяпік» таксама трапілі Бірма, Зымбабве, Іран, Куба і Паўночная Карэя.

Сюрпризы й съмерць на 14-м «Басовішчы»

Прызэры сёлета былі на любы густ. Хіп-хопава «IQ-48» з Менскам, арт-рокава «Сыцяна», альтэрнатаўтыны «Indigo» з жаночым вакалам. Пра апошні гурт у журы, якое гэтым разам складалася з музыкай Славы Коранія і Аляксандра Памідорава ды журналістай Вітаўту Мартыненкі і Лукашам Сыцеланом, спрэчак увогуле не было. Захаплі съвержая драйвавая музыка, прафесіяналізм. (У «Indigo», між іншым, грае Лéша Паўловіч, які добры кавалак

свайго жыцця прысьвяціў «Улісу» ды «Новому небу», вакалістка Руся таксама мае добрую школу. Сярод яе «універсытэта» — съявяніне ў рэчыцкім начальнім клобе.)

На горы за «Indigo» гляделася ѹ берасцейская «Сыцяна». Яна прычаравала публіку і журы сваім саксафонам, што «заводзіў» на горы ад электрагітары. Рэпры «IQ-48» апошнім часам актыўна беларусізація — заразлівы прыклад украінскіх братоў з «Майдану Конга».

Прызэры «Басовішча»

«Indigo» (Менск) — 20 гадзінай запісу ў студыі радыё «Беласток»; узнагарода Звязу беларусаў Польшчы.
 «IQ-48» (Менск) — узнагарода Беларускага аўдіянінія студніцтва.
 «Сыцяна» (Берасцьце) — узнагарода замежнае службы радыё «Палёнія».
 «Triguetra» (Аструда) — узнагарода вайта гміны Гарадка.

Хлопцы — файнныя мэлядысты, «Паветраны шар» (іх супольная праца з «Нестандартным варыянтам») будзе адным з гітоў трайб'юту «NRM», які выйдзе неўзабаве. Традыцыйны прыз ад вайта гміны Гарадка традыцыйна атрымаў гурт з Польшчы. Цікава, што «Triguetra» складаецца з «стопраццінных палькаў», якія, учу́шы пра «Басовішча», переклалі пару сваіх песен на беларускую мову. Леташня ж прызэры з «Partyzone» выступілі, паводле съведчаніні, неарганізавана: далася ѹ знакі колькасць вылігата алькаголю. Праз гарызонт задралася і сапраўдная трагедыя — патануў у стаўку гарадзенскі хлапец Іван Сырэль.

Калі ў узнагароду на фэсце давалі на найлепшыя шоў, ше атрымаў бы гурт «Аніма», у складзе якога грала такама сабе беларуская съмерць з гітараю замест касы. «Але лепш бы вакалістка меней га-

варыла і болей съяўвалася», — адзначае Вітаўту Мартыненка.

Хоць большасць слухачоў па-ранейшаму спала ѹ намётах і пад зорным небам, а большасць рокераў — у гарадзенскай школе на гімнастычных матах, але «ўтранарваныя гатлем» сёлета трапілі ѹ яго без ніякіх проблемай. За што арганізаторамі шчыры дзякую. На школу, дарчы, пасыль «Басовішча» школа глядзець: краны скручаныя, падлога вадой пазаліваная. Называеца, прыхалі

госці. Ды за адно гэта можна ў Эўропе звязаць на браць...

Імёны, адкрытыя сёлета на «Басовішчы», больш сюрпризныя за леташні. Не хацелася б, каб і яны зрабіліся «моднымі клюбнымі гуртамі», якіх па-за межамі тых клюбаў нікто не чуе. Праз год яны ў якасці гасцяў зайграюць на 15-м «Басовішчы», якое арганізатары абіцаюць зрабіць юбілейна-нетрадыцыйным. Там стане ясна, што з каго выйшла.

Іван Нахведара

• У ПЭН - ЦЭНТРЫ •

Праз два пакаленыні ўсе загавораць па-беларуску

17 ліпеня ў Беларускім ПЭН-цэнтры адбываўся круглы стол, прысвечаны праблеме наўчаніцы двух варыянтаў правапісу («наркамаўкі») ды «тарашкевіці» і функцыянальнасці беларускай мовы. Уздел у ім звязаў доктар Ян Запруднік (Нью-Ёрк), прафэсар Генадзь Цыхун, галоўны рэдактар выдавецтва «Тэхнолёгія» Зыміцер Санько, рэдактар газэты «Салідарнасць» Аляксандар Старыкевіч, кандыдат філолягічных навук Юррас Бушлякоў, гісторык Алеся Бель, рэдактар часопісу «Arche» Валер Булгакаў і інш.

У існаваныні двух варыянтаў праўпасу, назначайчы Г.Цыхуну, німа нічога страшнага: ёсьць краіны, дзе сусідніць некалькі літаратурных моваў, іх тое што варыяты. І дзэржаўнае ўшышканье ці спроба гвалтоўнага вырашэння праблемы не дадзіць тут плюш. Іншыя рэч, што ўсё гэта вядзе да ўскладненай мойнай сътугніцы, у выніку чаго абыватель выбираве «просты варыант» — перадходзіць на расейскую. Ю.Бушлякоў акцэнтаваў увагу на тым, што ў Беларусі ўсё ж існуе адна літаратурная мова і дзесь правапісныя традыцыі. Выбар той ці іншай традыцыі не такі істотны, як уласна чысціць мовы.

А.Старыкевіч выказаў упэўненасць, што правапісны разніца не перашкаджае беларусізам: «З тым самым посыхам можна съцвярджаць, што бел-чырвона-блэсыцыг разбрасе дзяржаву». А набыткы першай паловы 90-х можна хутка аднавіць пры змене дзяржавнага курсу.

Поруч з думамі варыянтамі правапісу, заўважыў Я.Запруднік, існуе разніца і ў «тарашкевіці». Неабходны звод правілаў, які ўпіфікаў бы розныя прыватныя варыанты. Але пры гэтым на варта з'яўляецца пакаленія, якія дасыбіцца «наркамаўкі»: «Сёньня лепш мець чалавека, які

піша «наркамаўкай», чым русіфікаванага».

В.Булгакаў наракаў, што ідэялагі абодвух варыянтаў правапісу не канчаткавае міжсобку: «Пазыцыя абса-лютэзуючыца абодвум бакамі: людзям здаецца, што яны валодаюць ісцінай у апошній інстанцыі». На што запіраўчы Г.Цыхун, прывёўшы прыклады дыфузіі абодвух варыянтаў, лексычных, марфалягічных ды іншых новаўвядзенін у «ফیفі-н» варыяント мовы.

Насуперак цверджаціньямі бальшыні А.Белы зазначыў, што нельга казаць адназначна пра маргіналізацію беларускай мовы: «Па радыё

цяпер значна болей, чым раней, чуваць песні па-беларуску. Гэты трэнд у процілеглы бок таксама існуе, і яго нельга не заўважаць». Я.Запруднік звярнуў увагу на тое, што ціпер падрастасе новае пакаленіне грамадзяніна Беларусі — людзей, якія выраслі ўжо ў новай дзяржаве: «Эта пакаленіе палітычна съведамы беларусаў, нават калі яны і расейскамоўныя. Але і расейскамоўныя беларус будзе іншымі праз пакаленіі».

Поўная стонаграма «круглага стала» будзе выдрукавана ў жывінскім нумары часопісу «Агчне».

Аркадзь Шанскі

Людзі ставяць помнікі

У Беларускім ліцэі разгром, пакінула FM-дыяпазон беларускамоўнае радыё «Сталіца», у адзінай беларускамоўнай школе Глыбокага ўзвілі расейскую класу, долі беларускамоўнага віশчанінага на БТ звышліся з 10% у 2000 г. да 8% сёлета... Але гэтыя ганебныя для ўладаў факты толькі ўмацоўваюць простых людзей-беларусаў у любові да свайгі культуры, мовы, памяці — таго, што нікто ў съвеце не зъберажэ бяз нас. Каб зъберагчы памяць, людзі ставяць помнікі.

Адам Глубок і Міраслаў Адамчык адкрываюць мэмарыяльную шыльду Вячаслава Адамчыка

ту, — гэта будзе яшчэ адзін помнік яму.

Адзін з найстарэйшых беларусаў Масквы Антон Сабалеўскі падараў свайму роднаму Глыбокаму 80-сантыметровы помнік Купалу. З гэтым эсікам скунттар Валяр'ян Янушкевіч браў удзел у конкурсе, пераможкі якога атрымалі замову на помнік Купалу ў Маскве і фінансаваныя свайго праекту з «саноўнага» бюджету. Першым скунттар Гумілеўскі. Пранцу ж Янушкевіч выкүпіў маскоўскі беларусы. Сначатку Купалу меркавалі пакінуць у тантыйным цэнтры беларускай культуры на Арбаце, але пасыль вырашилі завезці ў

Глыбокас, у гісторыка-этнаграфічны музей. «Тут наша, беларуская зямля. Купалу тут будзе ўгульней, а нам, хто задумалі і ствараў гэтыя творы, — весяліць на душы», — казаў А.Сабалеўскі.

Пранцу скунттара Паўла Вайцікага, аўтара шыльды паміці Адамчыка, уфундаўвалі сыны пісьменнінка. А Міністэрства культуры? Абядве кампінсанаваць выдаткі, «какі будзець грошы».

ЮК, МВ

Антон Сабалеўскі падараў Глыбокаму 80-сантыметровы помнік Я.Купалу

з усёй краіны

Як скрасыці танк

Гучныя скандалы вакол прадажу зброй тым, каму і рыдлітку ў руки даўаць страшнавата, не пакінуі абыякавым нашых суйчыльнасцяў. Самыя прадпрымальныя з іх узялі апісаныя прэсай выпадкі за прыклад. Аднак на дробяз, кшталту прыклад начога бачання, ніхто не разъясняе: апошні піск мілітарнае моды — танк часоў вайны. Адзін з іх, імешкае вытворчасці, издаўна выявілі ў вёсцы Ермаловічы (Бялынічына). Шукали яго год. Машына была часткай мэмарыялу «Буйніцкіх полёў», пакуль 43-гадовы жыхар Гарадзенскіх не прырабіў ёй ногі. Падазраваны ж цвердзіц, што скраў танк на продаж, а для аднасія кінастудыі ў якасці рэквізыту. Доўга ён ехаў на кінастуду.

Але звязыў танк, які стаіць у полі, хай сабе й Буйніцкім, не складана. Вось жыхары Дуброўна, што на Віцебшчыне, не шукалі лёгкіх шляху. Матэрыяльная каштоўнасць дзяржавы (а менавіта які стаўсіс танк часоў вайны), якую яны вырашылі прысьвіцца, захоўвалася ў балоце ля вёскі Казлы. Адтупае яе, паводле вэрсіі съедзства, выцягнулы драдзіл рабескім перакупнікам мэталау. Падсыд-

нья паэрчача: танк не выцягвалі, толькі асобныя часткі...

Прыклады заразіліся. Відань, хутка давядзенца пільнавацца «кособыя часткі» трывальніць вёрак, што стаяць на пастаментах па ўсёй краіне. Якраз і лукамольцам будзе работа.

Пітро Дарапонак, Чэрвень

Сакрэты посьпеху газэты

На асаблівым кантролі ў раёне знаходзіцца падпіска на газету «Советская Белоруссия». Каб выканыць плян, кожнаму супрацоўніку пошты даводзілася выписваць «СБ» і дыя сабе. Апроч таго, выканкам з дапамогай паштароў сочыць, што чытаюць кіраўнікі арганізацый раёну.

Сергей Станкевіч, Дрыбін

Zastrelili ў аўтобусі

У паніадзілак а 7-і граніцы ў баранавіцкім реjsavam аўтобусі №12 быў забіты чалавек. Паводле ўвядзенія пасажыраў, на вуліцы Тельмана ў аўтобусе «Харонік» уваіші троje муžунаi i падышли да чалавека, які сіядзіцца ззаду. Pra нешта krychu јim паһатуры, a потым adzin dastau niewialiki pistolet z hluškom i try razy strelia.

Druhi nietaropka sabrai hilzy. Pašla zabyo vyjali z salonu... Zatrymać ich nichto z pasażyrat nie advažyisia (navat były milicyjant, jaki tam jechał), a milicyja nia zdolala adsačyć zabyoča. Ciapier aptygujeca šviedzka zabyoča. Ludožtva ūzrušyla Baranavičy. Ludzi zdumiać nia moħu — za sto zahinu čałaviek. Milicyja ž pakul maħis.

Ruslan Raviaka, Baranavičy

Кабульскі фатограф

Арыгінальны мэтад барацьбы з аль-калагізмам прыдумаў старшина Каўсільскага сельсавета. Гэты спадар без дазволу грамадзян заходзіць у хату, дзе, на ягоную думку, ёсьць нецвяроўзоя, і фатаграфуе яго. Тут ўсе юношы. З этычных меркаванняў недапушчальная фатаграфаванія людзей у непрэўным стане і тым болей неяк каstryčnica такім здымкамі. Дай марна ўсё гэта. Калі дзяяржава бяро на сябе абавязак спойсці грамадзян москіні напоемі, то чым яй можна супрацоўнічаць. Зараз выручка ад аль-калагізма складае ў нашых крамах калі 60% ад усёй выручкі.

«Дубровіцкі настрой», лісток з вёскі Дуброва Светлагорскага раёну

ХРОНІКА ЎЦІСКУ

24 чэрвеня ў Віцебску падчас жалобнай акцыі, прысьвечанай памяці Васіля Быкава, былі затрыманы атыктысты КХП-БНФ Ян Таўпіла і Бары Хамайдзі, якія трымалі бел-чырвона-белыя сцягі з чорнай стужкай і партрэт Быкава. Суддзя зі сцягамі, Кур'яжкаў палычыла, што яны ладзілі несанкцыянаваны пікет, і патрумачыла па дазволу на акцыю памяці Быкава арганізатары мусілі звыярніцца загадзі — за 15 дзён. Б.Хамайдзі і Я. Таўпіла атрымалі судовыя пагярэджананыя. Сібра віцебскай суполкі КХП-БНФ Аляксандар Салаўян 1 ліпеня атрымаў судовую пастанову за апошнюю 5 месяцаў. Паводле яго, ён быў тройкі аштрафаваны за несанкцыянаваны пікет на агульную суму 6.195 рублёў, хоць на два з трох судоў апазыцыянеры не атрымлівалі нават пазовы. Апрача таго, 11 ліпеня А.Салаўян і Уладзімер Плещанка былі аштрафаваны на 160 базовых величын (2 млн 200 тыс.) за збор подпісу супраць Саюзных дамовы. 2 ліпеня Юрэ Хадыка былі аштрафаваны за «незагату да суду» на 14.000 рублёў. Актыўнікі незарэгістраванага руху «Зубр» Тадэвуш Ялаваі 8 ліпеня паўторна была засноўна асуджана на 10 стук аштыту за ўздел у акцыі «Далот тынару» — 22 ліпеня Т.Ялаваі падала скарыту ў Менскі гарадзki суд з просьбай адміністратыўнага сканчэння Тэрміну даўніны дадзенасці. Рэдактар зачыненай аршанскае газеты «Күней» Віктар Андра́зіeu атрымалі 8 ліпеня выкананчую судовыя лісты пра два штрафы. Першы (5000 руб.) — за заходжанне ў арандованай пад офіс кватэры без прыпіскі. Другі (200 тыс. руб.), датуецца аж 2001 г.: яшчэ падчас празыдэнцікае кампаніі В.Андрэеў быў асуджаны за нібыт «незаконнае прадпрымальніцтва», а газета «Күней» у выніку спыніла існаванне. Лейтэнанты міліцыі Кулажкі і Стамброўскі 9 ліпеня уварваліся бяз ордэру ў жылло дэпутаткі Круглінскага райисполіту Зінаіды Мілецянкі: шукалі дакументы, звязаныя з ейнай дэпутаткай дэйнісціцою. Апрача таго, жанчыну збілі. Дэпутатка аднесла скарыту ў пракуратуру. За ўздел у акцыі «Хочамі ведаць прафруду» 16 ліпеня былі асуджаны сібры віцебскай арганізацыі АПГ: 17 ліпеня Руслан Голубеў — на 2 стук аштыту, 21 ліпеня Эніта Жайняновіч і Фёдар Бакунуо атрымалі судовыя пагярэджананыя. У Барысаве 17 ліпеня падчас раздзыа улетак у аварону вайсковага шпіталю, які зачыняюць улады, быў затрыманы «зубровец» Андрэй Драздовіч: у міліцыі ад яго патрабавалі напісаць тлумачальную запіску, пасля чаго адпусццілі.

AШ

IN MEMORIAM

Фатограф Палесься

11 ліпеня ў Лодзі памёр фатограф Палесься Юзаф Шыманчык. Было яму 94 гады. I хоць большую частку свайго жыцця (ад 1945 г.) ён пражыў у Польшчы, ягонія цесныя свярдлы з Палесьсем, адкуль ён паходзіў, не перарываліся.

Юзаф Шыманчык нарадзіўся ў 1909 г. у Кошаве, што на Берасцейшчыне. Ён рана стаціў бацькоў, таму з маладых гадоў мусіў сам займацься на жыцці. Зъведаў ногоды, голад і няплўнасць. Але із здаўся. Прыроджаная энэргічнасць, аптымізм і звойсціна цікаўніцтва да сцвяты дапамаглі яму выкарыстаць шчасливыя шанец, якім была сустрачча з Барысам Кацнам, ліснічым у майстэрні Мерачоўшчыны, аматарам фатаграфіі. Той дазволіў маладому сялянскаму хлопцу назіраць, як ствараюцца здымкі. Зачарваны гэтым працесам, кіраваны вялікай рапачнусцю самавука, Шыманчык навучыўся фатаграфаваць. Гэта зъмяніла ягонас жыццё.

Дарога да ўласнай фатастуды ў доме ля кошавскага рынку каштавала яму многіх ахвяраў і гадоў цяжкай працы. Шыманчык быў сэзон-

ным фатографам у Івацэвічах, Целяханах і Лагішыне, кіраваў сціплай фотамайстэрні, арандуючы памяшканні ў Косаве, і нарэшце змейміў уласную справу. Пасылкі прафесійнага рост перарвала вайна. Пасыльня прыходу савету Шыманчыкава падпрымствам было пераўтворана ў арцель, на чале якой стаў прызначаны ўладамі прыезджайчы камуніст. Гады німешкай акупацыі Юзаф правёў у Слоніме, куды вымушчаны быў пераехаць з Косава, дзе надта ж даймай партызаны. Пасыльня ён вырашыў зъехаць у Польшу, бо ўсёведмліў, што ѿ савецкага дзяржавы ўздоле захавалася толькі найкаштоўнейшая яго частка — калі 400 масцік фатаграфій, на якіх адлюстравана штодзённае жыццё ўсіх жыхароў палескіх вёсак, і пад ста здымкамі з жыцця Слоніму пад німечкай акупацыі.

Ён быў на толькі прафесійным фатографам, але й ролістрам-дакументалістам, фотамастаком. Займейшы фотапарыкат, ужо не выпускаў яго з рук. Ён фіксаваў на пласцінках усе найважнейшыя падзеі з жыцця Косава і ваколіц: урачыстасці і сходы ў дома культуры, выступы аматарскіх тэатраў, школьнікі імпрэзы, парады, мэліярацыйныя мерапрыемствы. Фатаграфаваў помнікі найбліжэйшых вёсак і масть-чак: сядзібу Тадэвуша Касцюшкі і палац Пус-

лоўскіх у Мерачоўшчыне, палац Сапегаў у Ружанах. Сабраў архіў з некалькіх тысяч здымкаў, якія, на жаль, не перажылі вайны. Выпадкова захавалася толькі найкаштоўнейшая яго частка — калі 400 масцік фатаграфій, на якіх адлюстравана штодзённае жыццё ўсіх жыхароў палескіх вёсак, і пад ста здымкамі з жыцця Слоніму пад німечкай акупацыі.

Этнографічны фатаграфіі Палесься пан Юзаф пачаў рабіць пад упрыгожваннем «айчыннай фатаграфіі». Яні Булгак і ягонага закліку фіксаваць тое, што зникае. У 1936 г. Шыманчык здзейсніў некалькі вандровак на ровары ў далёкія вёсак на Бельм, Чорным і Спораўскім азёрам. Ён узвекаваў на пласцінках краявіды, будынкі і ў першую часку — жыхароў тамтых вёсак. Здымкі людзей падчас працы ў полі, у двары, на рацэ, падчас малітвы ў царкве, у размове з апачынку. З найлепшых кадраў ён вырабіў паштоўкі, якія можна было купіць у ягонай студыі ў Ко-саве і на палескіх кірмашах у Пінску. Так яны распаўсюджваліся ў перадаванай Польшчы, борысяць — поруч з паштоўкі Софіі Хамяцкай і ваколіцах Стрыйніце, Зыдзітаве і Спораве. Некаторыя памяталі, які перад вайной іх наведваў фатограф.

Была сутрачка — праз 60 гадоў! — з гeroем аднаго здымка: Мікалай Хмялеўскі з Лісічыц выдатна памятаў візит фатографа, хоць і быў тады маленкім хлопчыкам. Падчас вандровкі быў зняты фільм «Фатограф Палесься» (рэжысёр Анджэй Ружыцкі) — фільм, які прымушаў задумца на тым, што мінае, і над тым, што застаецца.

Пан Юзаф заставаўся верны свайму краю і свайму пакіданню. Ён памятаў ды клапаніццаўся пра тое, каб і іншыя памяталі. Жадаў ён і каб помнікі аб ім.

Пан Юзаф заставаўся верны свайму краю і свайму пакіданню. Ён памятаў ды клапаніццаўся пра тое, каб і іншыя памяталі. Жадаў ён і каб помнікі аб ім.

Ганна Энгелькінг, Варшава

Юзаф Шыманчык

Памёр Аляксандар Катляроў

Уночы з суботы на нядзелю Беларусь стратіла Аляксандра Катлярова. Сп.Аляксандар заснаваў і ўзмачніў слухі клубаў выбаршчыкаў, цэнтар прававай асвяты, сацыяльна-культурнае аб'яднанне «Золак»,

з якім звязваў шмат плянаў. На жаль, Аляксандра ўжо няма з намі. Пайшоў ён ў 61 год. Смутку разам зъ ягонай сям'ёй.

Сябар-случак

Ю.Шыманчык на фатадзымках адлюстраваў штодзённае жыццё сваіх землякоў.

праграма ТВ з 25 ліпеня да 3 жніўня

28 ліпеня панядзелак

● БТ

7.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00
Навіны.
7.10 Мэліядрама «Каруначніца». 20.40 Кальханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.45 Навіны рэгіёну.
22.50 Зона Х.
23.15 Сэрыял «Экстремальная гісторы» (ЗША). 6-я сэрыя «Паветра».

● СТВ
● АНТ

6.30 «Паўэр рапідджэрз, ці Магутны рапідджэрз». Тэлесэрыял.
6.55, 15.25 «Гаджэт і Гаджэнцы». Мультсэрыял.
7.20 «168 гадзін». 8.05 «Менек і менчукі».
8.10, 23.00 «Тэхналéгія». 8.20 Кіно: дэтэкты «Білі па мянушцы «Фігаль».
23.10 «Навіны СНД». 23.30 «Сталічны футбол з Аляксандрам Башикам».
0.00 Кіно: баявік «Дом Франкенштайн».
10.05 «Утраход». 15.25 «Абасісты інтарас». 19.55 «Дыльяг з усімі съветамі»: «Шукальникі золата». Дэйнікі экспедыцыі ў размытых часах.

13.15 Трылер «Круг» (ЗША).

15.20 «Не звязай!». Тэлеканал для дзяцей.

15.45 «Сузор'е надзея». Нацыянальны тэлевізійны конкурс юных талентаў.

16.10 Мультыплоб.

16.50 5 цудаў.

18.10 «Раха мініятурай вайны». Відэофільм АТН.

18.30 3 дакладных крыніц.

Тэлесэрыял.

18.40 Мэліядрама «Каруначніца». 15.00 «Кібер-9». Мультсэрыял.
16.20 Кіно: дэтэкты «Калье Шарлоты».
17.55 «Меншичына. Людзі, падзея, факты».
18.05 «Партрэт у інтэр'еры».
18.20 «Арт-эксплар». Культурнае жыўштэ стаўліцы 19.55 «СТВ-спорт».
19.55 «Зямля пад белымі крыламі».
Відафільм.
21.00 Кіно: дэтэкты «Білі па мянушцы «Фігаль».
21.20 «Навіны СНД». 21.30 «Сталічны футбол з Аляксандрам Башикам».
0.00 Кіно: баявік «Дом Франкенштайн».
10.05 «Утраход».

15.25 «Шалены съвет». Дак. фільм.

12.00 «Віно каханьня». Тэленааваза.

12.55 «Народ супраць». Тэлегульнія.

13.30, 16.00, 19.30, 22.40 «24 гадзіны».

13.55, 18.35 «Што сказаў нябожчык». Тэлесэрыял.

14.40 Мультфільм.

15.35 Сэрыял «Васіль з пасагам».

16.25 Сэрыял «Чалавек і закон».

16.55 Прэм'ера. Сэрыял «Ніра Вульф і Арчи Гудвін».

18.10 Тайны стаўдзядыя. «Бомба для Савета».

19.00 «Новы дзень». «Сынекны чалавек. Расейскі сълед».

19.25 Сэрыял «Герой нашага племені». 20.00 Час.

21.10 Ток-шоу «Выбар».

21.25 Сэрыял «Шпіёнка».

22.00 Сэрыял «Расейцы ў горадзе Анёлаў».

23.55 Камедыя «Асыцярожна, за-

12.50 Сэльдзетда вядзе Калабкоў. 13.50 Камедыя «Васіль з пасагам».
15.35 Сэрыял «Ваш ход, інспектар».
16.25 «Чалавек і закон».
16.55 Прэм'ера. Сэрыял «Ніра Вульф і Арчи Гудвін».
18.10 Тайны стаўдзядыя. «Бомба для Савета».

19.00 «Новы дзень». «Сынекны чалавек. Расейскі сълед».

19.25 Сэрыял «Герой нашага племені». 20.00 Час.

21.10 Ток-шоу «Выбар».

21.25 Сэрыял «Шпіёнка».

22.00 Сэрыял «Расейцы ў горадзе Анёлаў».

23.55 Сэрыял «Па імені Барон...».

21.00 Дэтэкты «Марш Турацкага-2».

Цана жыцьця — съмерць». 1-я сэрыя.

22.00 Прэм'ера. Дэтэкты «Злачынства стаўдзядыя» (ЗША). 1996 г.

Цана жыцьця — съмерць». 1-я сэрыя.
22.00 Прэм'ера. Дэтэкты «Злачынства стаўдзядыя» (ЗША). 1996 г.

● Культура
● РТР

17.30, 23.00 Навіны культуры.
17.50 «Фестываль фестывалю».
18.30 «Трынаццаць плюс...».
19.10 «Энда Пэндзі». Мультсэрыял.
19.15 «Вісленне». Фільм.
20.55 «Старарадыя Эгілэт». Фільм 1-ы.

21.25 Сэрыял «Рухоў телефон». Маст. фільм.

23.25 «Мой лёс».

9.00 Сэньня рачніц.

9.20 Баявік «Сем'я куля».

11.00, 16.00 «Сέньня» з Вольгай Яблочнай.

14.35 «Сімнадцць імгненіяў вясны».

16.25 Сэрыял «Лічынія».

17.25 «Увага: вышук!».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35, 22.50 Сэрыял «Вуліцы разбытых ліхтароў».

19.50 Сэрыял «Шатун». 1-я сэрыя.

● Эўраспорт
● НТВ

17.30, 23.00 Навіны культуры.
17.50 «Фестываль фестывалю».
18.30 «Трынаццаць плюс...».
19.10 «Энда Пэндзі». Мультсэрыял.
19.15 «Вісленне». Фільм.
20.55 «Старарадыя Эгілэт». Фільм 1-ы.

21.25 Сэрыял «Рухоў телефон». Маст. фільм.

23.25 «Мой лёс».

9.00 Сэньня рачніц.

9.20 Баявік «Сем'я куля».

11.00, 16.00 «Сέньня» з Вольгай Яблочнай.

14.35 «Сімнадцць імгненіяў вясны».

16.25 Сэрыял «Лічынія».

17.25 «Увага: вышук!».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 1-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 1-я сэрыя.

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35, 22.40 Сэрыял «Вуліцы разбытых ліхтароў». Чанавец з шнарамі».

19.50 Сэрыял «Шатун». 2-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 2-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 3-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 3-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 4-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 5-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 6-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 7-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 8-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 9-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 10-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 11-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 12-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 13-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 14-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 15-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 16-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

17.25 Дак. драма «Злачынства і пакадэры».

18.00 «Сέньня» з Міхайлом Асоцінім.

18.35 Сэрыял «Шатун». 17-я сэрыя.

19.50 Сэрыял «Шатун». 18-я сэрыя.

21.00 «Краіна і съвет».

21.30 Сэрыял «Клан Сапрана» (ЗША).

29 ліпеня аўтарак

● БТ
7.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00
Навіны.
7.10, 15.35 «Мары Франсон». Сэрыял.
8.45 Уступы экзамен на беларускі і расейскі мовах на вышэйшых навучальных установах.
9.10, 17.10 «Полі-фактар». Сэрыял.
10.05 Тэлевізійны Дом кіно.
10.30 Дародзе. Чэласціоп.

10.55 Соля для дабортанта. Аўгэн Шымановіч (кінатэатр).
11.10, 21.55 «Каралева сарцаў». Сэрыял.
12.15, 18.10 «Далікатны ўстрост». Сэрыял.
13.05 Трылер «Вілкія стаўкі» (ЗША).
14.40 «Культапанака храму Палацку».
15.15 «Цуда-млын». Мультфільм.
19.00 Мэліядрама «Гатэль «Амэрыка» (Францыя).
20.40 Кальханка.
21.00 Навіны рэгіёну.

21.50 Зона Х.
23.15 Чэмпіянат свету па вялікай трэціі.
23.45 Сэрыял «Экстремальная гісторы» (ЗША). 9-я сэрыя «Водныя гонкі».
6.30 «Паўэр рапідджэрз, ці Магутны рапідджэрз». Тэлесэрыял.
6.55, 15.25 «Гаджэт і Гаджэнцы». Мультсэрыял.
7.20 «Меншичына. Людзі, падзея, факты».
7.30, 13.30, 16.00, 19.30, 22.20 «24 гадзіны».

7.30 Кіно: дэтэкты «Артансія».
9.00, 18.00, 20.30, 22.55 Навіны.
8.05 Тэлесэрыял «Добрай рачніці».

9.05, 19.10 «Зямля каханьня, зямля на-дзея».
10.10 Дак. фільм «Менек і менчукі». 12.00 Кіно: дэтэкты «Задавальненне».

Станіслаў Шушкевіч: Саюзны дагавор — марнаванье часу

Першы кіраўнік незалежнай Беларусі адказвае на пытанні карэспандэнта «НН».

НН: Ці згодны Вы з парадаўніцтвам Дэкларацыі 1990-га з устаўнымі граматамі Рады БНР 1918 г.?

Станіслаў Шушкевіч: Лепей не парапоноўваць. У часы БНР гэта было ўпершынне і было больш важка. А ў нас ужо была пракладзеная дарога устаўных граматы Рады БНР. Мы быўлі іх наступнікамі.

«НН»: Ці ўсьведамляла намэнклютура, галасуючы за дзяржаўны суверэнітэт Беларусі, што тым самым набліжае нашу краіну да незалежнасці?

С.Ш.: Намэнклютура лепш чым хто ўсьведамляла гэта. Але гэтага не ўсьведамляў БНФ, дэпутаты якога выйшлі з залі і не галасавалі за Дэкларацыю. Як бы цяпер гэта ні тлумачылася тактычным крокам, гэта ўсё

IREX-PROMMEDIA

ты БНФ зноў бачылі ў іх новыя варыянты саюзнага дагавору...

Чаму наша самая «савецкасаюзная» намэнклютура дружна галасавала за суверэнітэт? Таму што падобная дэкларацыя ўжо была прынята ў Расеі і ў большасці астатах саюзных рэспублік. Інакш дзеяніччаць быў нельга. Гэта была іх адзінна матаўсяя. І зъмест дакумэнту, я лічу, атрымаўся добры. Зглоду пра работу над саюзным дагаворам, супраць чаго пратэставалі бэнэфіцы, трэба было прыніць. Ужо тады было разумела, як і ціпер, што ўсе гэтыя размовы пра саюзны дагавор — марнаваны часу.

«НН»: Вы лічыце, што курс фракцыі БНФ у Вярхоўным Саветзе на поўную дзяржаўную незалежнасць Беларусі ў 1990 г. быў перадачным?

С.Ш.: У іх была максымалістская пазыцыя — незалежнасць і ўсё! Але для Беларусі тады гэта быў бы занадта ражучы крок. Нельга абсалютызаваць

падыходы ў краіне, дзе максімум 22% людзей больш-менш ведаюць беларускую гісторыю. Кожны пяты і толькі!

Патрабны былі паступовыя крокі, кампромісы, у тым ліку і з намэнклютурой. У нас, аднак, у адрозненіе ад іншых большавіцкіх рэспублік, такога кампромісу не адбылося.

«НН»: Цяпер склалася сітуацыя, калі Дзень Незалежнасці сівяткуюцца ў розныя дні...

С.Ш.: Я бачу знаковы зробленую блытланіну. З ліпеня — гэта дзень вызваленія Менску ад французскай акупацыі, і да беларускай незалежнасці гэты дзень на мае ніякага дачыненія. Гэта — пашырэджаныя колішнія заходжанні Беларусі ў Савецкім Саюзе і ўкладу пад валом Савецкай агульнасці ад французскай наўалі. Я вельмі часта задумываюся над пытаннем, калі ж трэба сівяткаваць Дзень Незалежнасці Беларусі. І прыйшоў да выніку, што 25 сакавіка. Другім па значнасці — якія пагадзіліся партыі на

незалежнасць па-дземянцееўску

Першапачатковыя варыянты Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР быў

прапанаваны старшынём ВС Мікалаем Дзэміянем

ад імя ЦК КПБ. Тэкст утрымліваў 38 пунктаў,

адзначаў «вядучую ролю кампартыі» і іншыя

падобныя речы. Менавіта

гэты дакумэнт і быў узяты за аснову. Пасля яго

дапрацоўкі ў Дэкларацыі засталіся 12 пунктаў, на

кія пагадзіліся партыі на

савецкую намэнклютуру.

Запісай Сяргей Ёрш :

Адзінаццаць абліччаў

Хроніка сівяткавання 27 ліпеня

незалежнасці

бам аддаваць даніну павагі».

У ліпені 1995-га, з нагоды чаргавае гадавіны Незалежнасці, газета «Свабода» аптыўна падтрымала і грамадзкіх дзеячаў. **Васіля Быкаў**, адказаваючы на пытанні «Ці задаваленне Вас тое, як праходзіць сівяткаванне Дня Незалежнасці?», адказаў: «Ня толькі незадаволен! Гэта было б нават съемшна, калі б не было гэтак сумна. Такое «сівяткаванне Дня Незалежнасці?», якія з'яўляюцца ў дакументах, падкрэсліў, што «фактычна Дзень Незалежнасці на стаў нацыянальным сівятам, і гэта сумна. Сумная гэта дамантстратыўная абы-

якавасць».

У ліпені 1996 г. з звортам да беларускага народу выступіў Нацыянальны аргкамітэт сівяткавання Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь. «Нама ў сучаснай гісторыі Беларусі больш значнай і лёсавызычнай падзеяй. Страўдзіліся мары многіх пакаленняў нашых продкаў аб стварэнні самастойнай беларускай дзяржавы... Таму мы ўзімненыя, што з цягам часу 27 ліпеня стане нашым найбліжэйшым сівятам», — гаворыцца ў дакументе, пад якім падпісаны В.Быкаў, С.Багданекіч, З.Пазняк, С.Шушкевіч ды інші. Напірэдні сівяткавання з

скандальнай заявай выступіў старшыні камітэту па нацыянальнай бязпеке Дзярждумы Расеі Віктар Ілюхін, які агучыў «план змовы ЦРУ супраць Беларусі». Сярод іншага ў плянах «змоўшчыкаў» нібытка была арганізацыя шматтисячнага апазыцыйнага шэсця. Нагледзячы на гэту правакацію, 27 ліпеня ў Менску прыходзіў самае масавае сівяткаванне Дня Незалежнасці за ўсю гісторыю. У шэсці і мітынгу ўзялі ўдзел ад 20 да 30 тысяччычланаў.

Праз год, у 1997-м, такое самае шэсць і мітынг у Менску сабралі ўсяго пяць тысячу чалавек. Яшчэ да

пачатку сівяточных мерапрыемстваў міліцыянты зрабілі ператрус у афісе БНФ. Шукали халодную зброю, але не знайшлі, задаволіліся каніфікацыйным чатырох транспарантаў і некалькіх дроўкаў да сіцяй. У Опэрным тэатры нечакана была адключчаная электрычнасць, у выніку чаго мітынг на плошчы Парыскай камуніі праводзіўся пры мэгахоне, а рок-канцэрт быў адменены. Легендарны **Мірон** у ноч з 25 на 26 ліпеня вывесіў бел-чырвона-белыя сцягі на 40-метровай мачце электралініі напроты 110 тыс. вольт.

Працяг на старонцы 12.

Віталь Сіліцкі

Інтэрв'ю беларускага прэзыдэнта, трачы наказае 30 чэрвень на ўсіх нашых тэлеканалах, стала падзеяй, можна сказаць, добрачаканай. Многім хацелася пачуць адказ на пытаньне, якое вельмі слушна задача у самым пачатку гутаркі адзін з інтэрв'юэр. Маўляў, столькі гадоў культивавалі настальна на савецкіх часах, а тут началі казаць пра незалежнасць; дык што ж гэта такое для нас — незалежнасць?

Треба сказаць, адказу на гэтае пытанье беларуское грамадзтва чакае ўжо даўно, як мінімум з того часу, калі ў расейска-беларускіх адносінах намецціся крысы і казка пра рай на-бесны, які вось-вось павінен насталь пасыль таго, як мы зілімся ў экстазе з усходніх суседкай, начала выпетрывацца з галовай наўгуроды выбарнікай.

Спадар прэзыдэнт, хто мы, куды ізэм і навошта нам треба незалежнасць, самастойнасць, дзяржаўнасць? На такое пытаньне, які ні даўня, адказ ва ўсе часы можа быць адным: незалежнасць — гэта выразнай памінкай народу, які ўсьвядоміў сябе нацыяй, да волі, да уласнага плаціцы, да права быць гаспадаром на сваім зямлі. І Лукашэнка быццам бы зілавіў гэту ноту. «Незалежнасць для мяне — гэта тое самае, што і для вас».

Добрыя пачатак, але толькі вось чым звязана пасыльца незалежнасць «для нас», прэзыдэнт па-ранейшаму мяркую вызначаць сам. Як выявілася, найперш гэта незалежнасць ад прыватніка. Яна рэалізуецца ў праве выехаць у лес на шашыкі, не баючыся пера-ступіць межы чыніць пэрсанальных уладанняў. Англія, трэба разумець, ужо палову тысячагодзізда знаходзіцца ў калоніяльнім валоданні. Дарэчы, пры ўсёй павасе да погляду Аляксандра Лукашэнкі варт адзначыць, што называць уласную краіну «кавалкам», ці «клачком» зямлі — нескін вельмі ўзвышана, тым больш жахі прыватызацыі і «бэбаліўнай лібралізацыі».

Далей прэзыдэнт расхвалвае незалежнасць ад прыватнага капиталу. Іншо агучаны перавагі «беларускай эканамічнай мадэлі» і распісаны ўсе жахі прыватызацыі і «бэбаліўнай лібралізацыі».

Па-трэціе — незалежнасць ад цывілізаваных форм палітычнага ладу. Лукашэнка нарэшце раскрывае свой тэзис пра «маральнае підрэзвіштва» Беларусі ў ўсходнеўрапейскай цывілізацыі. Аказаваецца, мы зழулемся лідэрамі таго, што захоўбам традыцый народнага вечы (якое ціптар, трэба разумець, увасабляе ў форме ўсебеларускіх зесьлаў, рэфэрэндума і сіміараў).

Ну і, нарэшце, па-чацвертасе — незалежнасць ад саміх сябе, уласнай нацыянальнай культуры і гісторыі. Аляксандар Лукашэнка па-ранейшаму лічыць беларусаў на нацыя, а часткай нейкага ўсходнеславянскага «этнасу». Адразу патлумачы: я шыра

Рэспубліка «Клачок зямлі»

люблю нашых усходнеславянскіх братоў, іх вялікія мовы, культуры, літаратуру... Але вось толькі Беларусь і беларускія для мяне — сваё, роднае, і сама галоўнае — асаблівае, непаўторнае. Менавіта на ўсьведамлены такой непаўторнасці і буденціца нацыянальнай самасвядомасці, без якой размова пра незалежнасць зводзіцца да mestachovага прымытыўства. З іншага боку, менавіта на ўсьведамлены асаблівасці і непаўторнасці суседзіў узімку павага да іх культур, да іх ідэнтычнасці.

Такім чынам, можна казаць пра трэћыні, якіх выявіўся ў праграмных інтарв'ю Лукашэнкі.

Па-першас, асновай ідэалёгіі дзяржаўнай незалежнасці па-ранейшаму башчыца па-партыятызм часоў БССР («паў») — таму што ён быў яшчэ і наднацыянальнай, савецкім). Такі спэцыфічны патрыятызм нібыта і прызнае беларусаў як нацыю, а нібыта і не прызнае, нібыта і да ім права на дзяржаву, а нібыта і не. Быў бы Савецкі Союз, ўсё было бы зразумела, але ў пя-

перашніх рэаліях сінтыэнты прэзыдэнта здолныя толькі яшчэ больш забыць беларуское грамадзтва, колькі ні малой ілюзіі савецкага мінулага на «клачку зямлі», які трапіў пад кіраваннем Лукашэнкі. Што рабіць, прыкладам, з Расіі, якая позніча не прызнае нас за БССР, а сябе за РСФСР? Не да адказу на гэтае пытаньне афіцыйная ідэалёгія. Зразумела, што ў Расею не жадаюць, а без Расеі нельзя. Стварацца ўражанне, што афіцыйныя Менск чакае другога прынцыпу Ельцина з яго інтэрганічнымі тостамі...

Па-другое, у аснову нацыянальнай самайдэнтыфікацыі беларусаў прэзыдэнт увесь час спрабуе пакліасці палітычныя характеристыкі, якіх найболыў выразна адлюстроўваюць яго систэму кіравання. Хісткія асновы, адзначым сабе, якія могуць справакаваць яшчэ адзін крысы самайдэнтыфікацыі — будучыні. Паліакі, напрэклад, былі паліакамі і пры шару, і пры Пілсудзіку, і пры камунізме, і пры біларызмі. А мы — кім будзем мы, калі савецкі ідэаліятычныя дормы кан-

чаткова зінікнущы ў мінулым?

Ну і, нарэшце, па-трэціе — для легітымізацыі сваёга палітычнага і ідэаліятычнага курсу Лукашэнка карыстаецца выключна страшлікім дзесяцігадовай дауніні. Напрыклад, аказаўшыся, на пачатку дзесяцістагох, калі ў Беларусі нібыта кіравалі нацыяналісты, расейскія людзі сядзелі на чамаданах. Хто-небудзь, бачыў ходу бы адну такую гаротную групчу? Потым, паводле Лукашэнкі, Расеі ператварыліся ў сірваніны прыядзак Захаду. Беларусу ж дастатковая зыбайі ў любую — і ці харчовую, і прамтаварную — краму, каб задзіца пытаннем, а ў які прыядзак Расеі ператварыліся мы самі, калі прылаукі завалены таварамі адтуль...

Карацай, кажучы, незалежнасць

для Лукашэнкі — гэта толькі незалежнасць яго палітычнага рэжыму,

блізкасць яго палітычнага рэжыму, па-рамакам якога «клачку зямлі»,

больш широка відомага як Беларусь, Лукашэнка нават не ўбліяе. Ад старых часоў настальнаі па СССР і «спа-
вінскіх інтэрганіцаў» засталася ў спадчыне таксама ідэалёгія — яе проста перайменавалі ў ідэалёгію незалежнай дзяржавы, але гэта яшчэ не азначае, што иншы сталі такоў.

Нават рэзка зъяніненне аблічча ворага нікога не павінна ўводзіць у занан. Прыгодаам, што і тады, калі галоўным ворагам быў «блескі монстрап NATO, які падпіаўся да сініякоў Беларусі» (а не, як ціптар, расейскія алігарты, «якія ўжо страйлюць у нашы прадпрыемствы сваім зеграмі»), наш прэзыдэнт «з жулікамі, уклюючыя Расею», акцыянавацца таксама не зъబіраўся. Але вось бяда: Лукашэнка готовы стаяць на шляху тых, хто зібраецца нас «пакліасці, раздзяліць і расчляніць», аднак якія можа даць зразумелага адказу, чаму мы павінны гэтаму спрацьвіцца. Біларуцкія нацыяналісты, якія сілай са сабе пагражася незалежнасці рэжыму Лукашэнкі.

Незалежнасць — проста чырвона-зялёная бутафорыя, якая ёсць усяго толькі перахаднай формай. У беларускай нацыянальнай эліце аб'ектуна хапае сілаў, каак зъяніненне чужое «иза

на беларускую «не!». 15-тысячнае шосьце пад бел-чырвона-белымі сцягамі на пахаванні Быкова, абарона ліццоў паморгі над кацэлкамі ў Куррапатах — гэта ўжо эфекты «НЕ—ЗАЛЕЖНАСЦІ!». Але дзяля таго, каб незалежнасць скончылася Беларусь, аднаго амальненай малі. Патрабуе сістэмнай альтэрнатывы ўсім відам залежнасціцў: ізланская нацыянальная ідэя, ясная мадэрн дзяржавы ю ўсіх яе міжвой беларусізівациі.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі маскоўскія каналы перакрываюць сваім

на правінційным узроўні ў зону жыцця

каспійскай расейскай праваслаўі.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць — гэта калі FM-станцыя патрабуе 50% беларускага этру, але пад «беларускім» разумеюць Барыса Маісеева да Саладуху — і станцыі, праклінаючы дзяржаву.

Незалежнасць

Маленькае апавяданне на невялікае съвята

Парасон чалавека ў чорным плашчы,
Нібы чорны човен, плыве ўначы.
Доўгі шлях перад тварам пралёг,
І нікто не пускае цібэ на парог.
Зрэшты, хай не пускае. Патробна, каб ты
Паблукай і абломокнуй срод цемнаты,
І шыпастых зор, і шумлівых лоз,
Каб растрату ўсё, што у сарцы неёс.
Для вандруніка юноны галоўны максым —
Свяё сэрца заўсёды насі пустым.
Каб у момант, калі разыходзіца мгла,
Цябе радасць напоўніцу запала.

3 ірляндзкага

Мікола прачнуўся позна, вочы ў вочы зімі стала на рухомая раница. Дрэвы, хмары, дзіцячыя крыкі на дверы застыглі, і дом застыг, ніхто на гойсай за сыннюю ці па лесьвіцы. «Вось яно, — падумаў Мікола, — праз тое, што я тышэніе не выходжу, наваколье адмерла за непатрэбнасцю. Нашто кропіц фільм перад гледачом, які дрыхне? Тэлефон адлучаны, усе гадзіннікі сталі, вады ў кранах ніяма. Лядоўня грукоча пустымі паліцамі. Дык чаго ж я прачнуўся здаровы і віслель?» Мікола перарабраў у паміці магчымымі прычынамі радасці. Скончаны пераклад? Не, яшчэ тышэніе трэба пасядзець. Прыйшлі грошы на картку? Не, праз два дні толькі. Так і не ўзгадаўшы, ён зірніў на календар: 27 ліпеня, наядзеля. І гэтая дата нечым яго ўздрадавала. Відаць, спалучэннем трох сямёра — сёмы дзень тыдня, сёмы месяц, сямёра ў лічбе... Так у разумах Мікола і сабралася. Пара была ехах на летнік.

Ад Міколавага дому да вакзалу ездзецца трайбусам. Грошай не было нават на талейчык. Трэба праехаць зайцем. Мікола сеў, унутрана рыхтуючыся да скандалу. Але кантролёры, заўсёдні гтэй лініі, не зявіліся. Дый сам трайбус, пусты ў ціхі, нічым не нагадваў вызычнуюю юдолю журбры й жарсыціў. Раница ўшла безь ніводнага падвою, радасць не пакідала, і Мікола падумаў, што непрэснімысныя дні будзе асабістай буйной.

Атубус да братавай вёскі якраз адыхаўші. Мікола прыладзіўся на першым сядзенні з думка пачкамі семак і зборнікам венізянскай прозы. Дзвінвуглазінная дарога абяцала адны асалоды. Мікола сёк семкі з хуткасцю аўгамата «ўзі» і чыгні Генры Джайзма. «Сталая плыннасць!» Джайзавага стылю супадала з мэлінхалічным кальханіем на надле разнастайнай прыроды за акном. У аўтобусе было вобмалі народа, і Мікола хуценьку ўсіх аблегдзэу. Двое мужчыны, троі дзяўчыны і дама бальзакаўскага веку. Дзяўчыты глядзелі ў вокны, абыяківали да ўсяго, апроц уласнага прыграства. Мікола жанчын увогуле не любіў. Асабліва иму не спадабалася дама. Той не сядзелася. Вострымі вачымі яна ўзіралася ў спадарожнікаў, вышукаваочы, да каго бы прычапіцца. Амбітны рог аж палімнёу чырвонай шмінкай, быць з людзяма, што пад'ямя ўсяцца ў перцам. Мікола кутчай прыкрыўся фалінітам. Адзін з мужчынай, гадоў триццаць, быў з выгляду вясковец, што выбраўся ў Менск пагуляць. Прыгожы, але знешні ціжкай працай твар, вочы дубальтойкі, тани пах «патройнага аджалену». Карапей — безграшоуе, натуральнае гаспадарка, пакарафачная чаравікі малям лоем... Другі, трохі падліты 50-гадовы дзядзька, мосцы, з поўнымі кіламетрамі зубуў ва ўхмылкі, з тых, хто пад маскай жыццялібо ўзбаскалі хавае хіцы ў хваткі розум.

Крануліся. Панілья кіроўца на ўсёй салён нара��аў на прыватнікаў, якія забіраюць пасажыраў: у Менск

ГЛЕБ ЛЯВІЗНАКА

ехала двое і назад — сем. «Вось паскарачано прац вясёлы, тады паплящаць! А часнікі адразу цэны ўзвыніць. І вазіць будуть так: хачу — павязу, а хачу — не». Пасажыры маучали. Не змайчай толькі Агніві Рот, завёў прамову на такой трасцяніце, што Мікола аж прыўзіўся паглядзець: нікую яс хапіла на саркакім сур'ёзе».

— Ва ўсёй должан быць парадак, сэздзізь нада на аўтобусах. А аўтобусы даўжны хадзіць па расыпісанію. У вас ваабіць парадак, Вы даўжны быць даволыны Вашым прэзыдэнтам...

І панеслася...

Мікола прыўзіўся яшчэ раз: лёгкая шаўковая сукенка, залатыя акульі, капаюшыкі. Добры дарожны сакавік. Хто ж гэта? Слізгагентка, пасланая правакацію народ? А мо бухгалтарка? Бізнесбука? Яна гаварыла самаўтуніна, відаць, прывікла да пачівай увагі. Мікола ў дыскусію не палез, хоць і съярбела. Ен уважаў, што культурнуму чалавеку сорама ўступаць у добаты на такі банальны тэмэт. Тры маладыя чубаткі таксама пагардліва маучалі, рэчи вёкамі. Зрагаваў толькі дзядзька: перагнуўся цераз парончы свайго сэздзіза і завёў каметаваны.

— Правільна, кажыце, дамачак, люблю дамачак, што разъбіраюцца ў паліціцы. Дазвольце руку пачалаўца? Якая культурана энчынічна, разумнейшая за мене, хача я ў стэрэіты гадоў на дэссяць.

Дама руки пачалаўца не дала, а ўлешчана сказала:

— Ашыбкасць. Мне ўжо шэсьць здесяць адзін, а вам жа гдэ-тэ пяць дзясят?

Дзядзька зрабіў выгляд, што ўрачы. Панілья пачалаўца-такі ручку, і прамовіў:

— Вы, наверна, работаеце на харашой работе? Цвяляцце, як макаў цвёт, як тое што мы — сельскія трунікі. Праўда, Хахол.

Малады мужчына ія даў старэйшаму сядзібі працэсі размову, абурана забурчыў сабе пад нос:

— А што мне він Лукашэнка добрае зрабіў? За што міе яго любіць? Зарплата даўцаць тысічай, і тae пайгуду на плаціцы, жонка кінула. Толькі на чарніла хапае...

— А Вы на пейце! — падхапіла дама.

— Дык я ія п'ю.

— А хазійства сваё сэць?

— Ёсьць...

— Так што вам эшчо нада?

— А я не хачу за сала з малаком гарбатицца за пяці раницы да ночы!

— з вылікам сказаў Хахол.

— Воні відзіце. Как работаем, так і палучаем.

— А ў вас, відзіма, тожа сваё хазійства? — з ледзь заўважным здзекам запыталаўся старыши.

— Зачым міе хазійства? Я работаема ў Сургуце, у мені там восем тарговых точак. Сібір, нефіт, прыродны газ. Не нада і нам сідзіць на месцы. Будзіце акцыўны, мабільны, ішчыце другую работу. Да і даўцаць тысіч, малады чалавек, у нас нікто не зарабівае, вы што-та пусцеце. Ішчыце хорошую работу.

— А вот міне на пенсію па выслuze выліваючы, — сказаў старыши.

— Дзе міне ту работу іскатса?

— А са мной баяцца расстацца.

Просіць: Зінада Трафімайчына, не брасайт нас, — павучальна сказала дама. — Работаца нужна з душой.

— Сібірачка! Вот пачаму ў вас такі цвёт лиця. Нашы энчынічны — самыя красавікі ў міре! — зноў певе рабеў стролкі дзядзька.

Тры красуні ледзь заўважна варухнуліся. Усе памаўчали.

— Вот, маладой чалавек, — звярнулася дама да Хахола, — а мама мяя жыўт у дзірзіні зьдзеся. І я ей памагаю, но ей нічёне не нужно: сэць гарод, каробка, сывінай дэржыт, курачак...

«Мацеры гэтай чывурылі мяенш за 80—90 гадоў, а яна дагутуль арэ

як нянятая, — абурыўся Мікола. — Відані, Хахол бацька якраз такой прэзгектывы». І на вытырмай:

— Вы жывяце ў Сургуце і пачыга тут на веденіе. Дык і не хваліце. Тут калгаснікі па 10—20 дзяляраў зарабляюць. А за што людзям зубы паставіць, дзяцей у школу адправіць, адзеніць...

— Урэзум сейчас такое, а Лукашэнка тут ні пры чом, он стараеца, не дал расташыць страну, как у Расіі. Каб не он, была бы хужо.

— Свола ён, усім век заядзе, — падвёў высновы Мікола і ўткніўся зноў у кінкі.

— Да он жа бэнэфавец! — закрычала дама, аплюючуць да публікі. — А? Ты жа бэнэфавец?

— Ня тыкайце, я з вамі сవінай ня пасыціў, — сказаў Мікола, не падымачоў галавы.

— Дык ты бэнэфавец ці не? — спытываў Хахол.

— Я журналіст і ў партыі не ўсту- паю, — сказаў Хахол.

— А, журналіст! — сказала дама.

— Ім толькі сенсацыі падаваді і жа- ранты факты. Ім прадаў неінідрон, сенсацыі ішчут.

— Міколу ледзь не занітавала. Ён не трывала на баналітэту. Ну нашто ён улез у народную гучшу? Ёсьць жа сейбіті яхідствікі, якія любяць прости- га чалавека і ўмеюць пагаварыць зь ім. А плогаваму Міколу лепей маучаш, яна монін ён у палеміцы. Яго народ яшчэ школе ганяў як шуцера.

Дама, расчысьціўшы поле бітвы, віла дзяліў:

— Харошая у нас страна! І крэдзіт маладым на страціцтва дают, а в Германіі такога нет. Маг доч там жыўт шысёнь лет, так самім прышлісі дом пакупаца.

— Мікола на вытырмай зноў:

— Дык чаго яна сядзіць у той абаранай Германії? Хай бы сюды прыхадзіла з крэдзіт пастроілася.

Дама задыхнулася ад злосці, але віла далей:

— Вы вот спрашываеце, как я так

сахранілася. Я вімацельна атапа- шусь к сваemu здрою. Дома всегда баня, зімой в снегі ныраю. А пасду к дочке — выкупалася ў мінеральнім басейне с пузыркамі, масаж прыму. Всё так сэсьць, вёсі харашо, жывы — не хачу. Но я вечарам віклочу «Белае солнца пустыні», сматру і плачу — скарэй бы дамой. Гергечут што-та па целеўізу, што, зачём — не пай- му.

— А чаму Ваша маці ў восемдзе- сяц гадоў сіўнай даглядае, а я плашчаца ў мінеральным басейне?

Усё змаўчалі. Але Чырвона Рот не здалася, нацесла апошні ўдар: да- стала з вілімі шыкоўнум каробку цукерак і пачаставала ўх, аж да кіроўцы. А Міколу дэмантратрўна абнесьла. Яго разабраў дурнасмех: зноў цукерача не атрымала за дзуйтэ язык. Мікола адкінуўся назад і за- плющыўшы вочы. Сядзенін побач зь ім прагнунася, бліжэй залуну пах «патройнага адкалёні».

— Хахол, якія любяць чырвону руцікі.

— Пра мой язык гаварыць ня бу- дзем. Што ты хочаш ад мене?

— Напішы стацью ў «Савецкую Беларусь»! віта пра што: міе карову нямы куды здаць. Можна толькі га- сударству здаць. А яно дae 150 тыс. за карову. У мяне на пракром цяляці ў 3—4 разы больш пайшло. Што мне рабіць?

— Шукай іншую работу. Цётка правільна сказала.

— Наші рапіталкам прыказ іздзя- каб калхознікай у горад ня бралі. Панімаеш, як у турме. Лепей бы ў турме. Я еду зі Минска. Два дні вод-

Вяртаецца

пушку было, а пагуляць ніяма за што. Я нідзе ў жыцці ня быў. Толькі на ірана-аўганская граніцы і ў Чарно-былы. Адправілі маладога ў Чарнобыль. Кажуць, сэль, че вчыніўся за гасударственны щот. Аддавай даўгі гасударству. Я ж ужо аддаў, так? Дык чаму я у турме?

— Шукай працу. Загад выкананім незаконі, — сказаў Мікола і сам адчуў фальш: які тут законі?

— Я напішу пра гэта, але такіх «стасцёў» тасчы. Яшчэ адна табе нічым не дапаможа.

— Лукашэнка ж пра гэта знаў, так? Ён хлусціц, што ня знаў. Прягэта ж у газетах гадамі пішуць, так?

— Так.

— Што ж мне рабіць? Нічога не мянісаніца. Гадамі нічога не мянісаніца. Я люблю зямлю, я не хачу ўхадзіць, а больш так не могу.

— Я ня ведаю, што табе рабіць. Сам думай.

Хаход пайшоў на сваё сядзеніне. А дзяліўка абазвайся да Міколы:

— Што ж ты замаўчай? Зачапіўся за слова, а потым зноў ад нас адвар'инуўся. Гэтыя журналісты як мілицыянеры: прычыніца, пакрычаць — і стой як абаранцы. Уткнуўся ў сваю кніжку, не каб пагаварыць з людзьмі.

— Пра што? — пытае Мікола, павярніўшыся, і звойвае, што адна з дзяўчат пільна глязіць иму ў очы. У яе тут выраз, быццам ён яе прысменна ўздыўі. І Мікола засаромеўся, быццам і сапраўды перамог. І зной незразумелая радасць заварышылася ўнутры.

— Можна з тобой сустрэцца? — запытваўся Хаход.

— Можна, толькі я пасъяздзітра еду адпачываць на дзесьня ў дзён.

Вазмы телефон, савонімся.

— А раз у Самаркандзе адпачываў, — сумна сказаў Хаход.

Мікола вылез з аўтобуса на прыпыні раней і пайшоў да летніку пешкі. Адчыніў хату, трохі пасёп. Выкасі газон і трымірам абабіў вакол алтанкі быльніх. Прачуочы, Мікола згладзі аўтобусны інцыдент і, можа, упершыню добра падумай пра простых людзей. Учора пад піва якраз гаварылі пра гэта з сябрам.

Мікола:

— Дапусцым, у Беларусі сто тысяч непобывальных людзей...

Сябра:

— Якіх?

Мікола:

— Непобывальных.

Сябра:

— Некалькі дзясяткі тысяч. Асцяня — паліцы. Я зідзіўляюся, калі крываць: «Людзі, адумайце!»

Народ ёсьць звязав жывой природы. Той, хто прыйдзе на пляж, стане над крабам і паўтараць: «Адумай, ёсьць! Кама паўзешы?», даўшча большага поспеху, чым любы народнік.

Некалькі гадоў пасыа абвішчэння Незалежнасці Мікола хадзіў на доманстрыці і мітынгі. Ён памятае, якія па-сапрайдаму съяточныя былі калені, калі съята яшчэ не было забароненае я збытае, як сыцерада ўшоў генэрал Грыб у белыя касцьмо, колык было сыцоўкі кветак. Мікола ніколі ня быў згоден з сябрам, які лічыў, што 27

Пераклады ніяма як выдаць. Знаёмы ўїкаюць за мяжу ѹ звязы гроши. Наперадзе — трэдзясяты рэфэрэндум. Дык чаму ж на душы та съвестга?

Пад гэтыя думкі Мікола ледзь звойваў, што на пасе трыміць тэлефон. Ён спыніў трымэр і прыкліў апарат да вуха. У слухаўцы біўся вясёлы, расхмелены голас сябра:

— Дзе ты, пудзіла? Мы ў нашай лазні, 27 ліпеня адзначаем. Цябе аднаго ніяма.

Мікола сказаў, што не прыедзе, павіннічаў біседу і павольна пайшоў у дом. Вось яно. Сеньня 27 ліпеня. Ён згадаў, як шматадам тым у чорна-белым іхным тэлевізарам паказвалі абвішчэння Незалежнасці. Гэта было дзівам. Пахмурны Дзямянцей, разгублены міны вэтранау і камуністы ў ВС, змрочна-урачысты твар Пазняка і табло галасавання, на якім высьвечваўся сэнсацыйны, нікім ня мроўны вынік галасавання: Беларусь стала незалежнай і набыла свае адвечныя пазнакі — сцяг і герб. Мікола згодаў, як маци з башкам пілі віно ѹ плацалі, і башка сказаў: «Усё. Цяпер у нас ёсьць свая краіна».

Некалькі гадоў пасыа абвішчэння Незалежнасці Мікола хадзіў на доманстрыці і мітынгі. Ён памятае, якія па-сапрайдаму съяточныя былі калені, калі съята яшчэ не было забароненае я збытае, як сыцерада ўшоў генэрал Грыб у белыя касцьмо, колык было сыцоўкі кветак. Мікола ніколі ня быў згоден з сябрами, які лічыў, што 27

ліпеня — толькі бледны албітак 25 сакавіка. Маўлі, беларускі каліяндары склаўся, і прапа некалікі старонак прасачыліся барвы, кроў і рагаса 25 сакавіка 1918 г.

Рэспубліка Беларусь для маладога Міколы Кахановіча заўсёды была большай рэальнасцю, чым БНР. 25 сакавіка — съята ягонім бацькоў, якія памятали пра БНР нават за часам шматдзядові БССР. 25 сакавіка асвячанае, але ѹ абліжжанае занімлымі жыццямі і надзеямі. 27 ліпеня — новас, сувязе съята маладых, якія сфармаваліся (альбо наставілі нарадзіліся) ў Рэспубліцы Беларусь. За 27 ліпеня нікто не паміраў.

Мікола прынёс са склена і пастаўіў на ганак паўтузіна піва. Віна ніяма, будзем съятавакі півам.

Мікола аслалотаваў келіхам і згадаў увесь съяньшні дзень, гутарку ѹ аўтобусе, і ўласна рабадасць пададлася иму не таікі ужо і беспрычынай. Упершыню за дзесяць гадоў Мікола адуць перспектыву.

Тыранія напачатку мела шык і бліск, агідны адным і мілы іншым. Цяпер гэты бліск згас незвартна. Лукашэнка быў патрэбны хоць бы на тое, каб сплондраца небясьпечнай панікі кішталту «Pacis» да «салозу». Чалавек нямала зрабіў для незалежнасці, але ягоны час мінае. Сымы момант для новай хвалі рэнтанансу.

Мікола сербануў піва і дзевята пабіў воблій аў прыступку. Упершыню за многія гады ён съятавакі 27 ліпеня бяз каліва горычы.

Ева Вежнавец

Андрэй
Хадановіч

Браслаўскія съяты

Тры дні вандровак у памежнай зоне
Под торбай, што ня муліе пляча.
На лузе коні, белыя ў законе,
Нібы з калгасу «Глукі Ільчі».

Хаваюся, нібыта партызыны:
Дазвол на ўезд скоды — не драбяза...
А ля касцёлу, адурэць, — фазаны,
Як глюк, але мясцовага ксяндза.

Увечары шыкоўна і прыменя
Ахвярай дабрыні гаспадароў
П'ю малако, чытаю «Glos znad Niemna»
І прыдумлю вершы будзь здароў.

Мне беларускай нацыі агарак,
Што помніць дапатопнія часы,
Згадае, як раней казаў «zegarek»,
А сёньня дык па-нашаму — «часы».

Вясковых пейнія стрэлка-перастрэлка.
Дарогі, дзе не начаваў асфальт.
Саракаліціградуснай гарэлкай
Бастылю ўшаноўваю Грунвальд.

У неабсяжных возеры Дрывяты
Кілбашуся, як рыбіна ў трысыци,
І разумею: съяты, бляха, съяты
Здараюца ў шызоідным жыцці!

Ліпен 2003, Браслаўшчына

А ПЫТАНЬНЕ «НН»

Фармат для невялікага съята

Гэты дзень у нацыянальнай гісторыі застанецца. Як-ніяк, Рэспубліка Беларусь завіла пра незалежнасць. Не Каляды, не Вялікі дзень, але і як ікі-небудзь Iван Галавасек ці Макавай маюць сваё «фармат» съятыкаваньня. То самае — з Днём Волі ці 8 Сакавіка. Як толькі съята набывае свой фармат, яно замацоўваецца, прыжываецца, робіцца традыцый. Які фармат магло бы мець съята 27 Ліпеня? Як съятыкаваюць Дзень Незалежнасці ў беларускіх асяродках? — з такім пытаньнем звярнулася караспандэнта «НН» да беларускіх актыўістў.

Зьміцер Сасноўскі, лідэр гурту «Стары Ольса»: На Дзень Незалежнасці, як і на іншых съятах, мы гуртам збираліся на кватэры, гатуем нешта лёгкае і набываєм піва. У міне ёсьць віліны камені, мы юго завём Сыцянам, дык прыносім яму невялікі ахвяры — кавалкі хлеба, паліваем яго півам. Сыцялан зайдзе адзначае разам з намі: ён — на падлозе, мы — за столом. Мы п'ем за карала, за Вялікага князя, за Бела-

русь, за гісторыю, за музыку. Запальваем съечкі, глядзім гістарычны фільмы. Так яно адбываецца нягучна, але містычна, па-стараўнічы. У стрымай астаноўкі. Прыкладна такое ж значынне, як 27 Ліпеня, для нас маюць 25 Сакавіка, Грунвальдзкая бітва, бітва пад Воршай, гадавіна Слуцкага паўстання.

Юзеля Сальнікава, пазаргістраваны гомельскі моладзевы цэнтр «Гары»: У Гомелі мы адзначае разам гэты дзень разам з съярамі іншых моладзевых арганізацый. Звычайна съдзялім з півам на прыродзе. У гэты дзень усе нашы съяры імкніцца размазяцца па-беларуску, нахват у крамах і іншых грамадзкіх месцах. З раніні вішчаем адзін агнага. Гэта съята блізкое па сонсю до 25 Сакавіка — Дня Волі. Для нас гэта съята твара съятаўкаваньня — 25 Сакавіка альбо 27 Ліпеня, таму мы съятаўкем абедзьве. Без 25 Сакавіка не было і 27 Ліпеня. І яшчэ — 27 ліпеня ўпершыню Расея признала Беларусь як незалежную краіну. А з ліпеня — гэта зусім незрэумальная дата. Для наших людзей гэта толькі дзень вызваленія Менску ад фашызму, а Масты былі вызвалены 13 ліпеня.

Юрась Губарэвіч, дэпутат Белазерскага гарасвету (Барысейчына): У Белазерску ў гэты дзень не адбываецца нічога адметнага. Ра-ней, у першыя гады незалежнасці, людзі вывешвалі сцягі на бальконах, быў дэмнстрація. Але після ў сэзоне 90-х ўсё гэта скончылася. Дата паступова забываецца, і адрадзіць яе, чы мне падаецца, нерэальна.

Андрэй Кавал'ев, старшыня пазаргістраванага ГА «Новая зямля» (Магілёў): З году ў гэ-

тас съята губляе свае пазыцыі, яно застаецца другім пасылем Дня ахвяшчэння НРН. 27 Ліпеня — гэта дзень незалежнасці сучаснай дзірзіні. Я быў бы рады, каб гэты съята набыло рэальны сэнс. Раней мы ў Магілёве ў гэты дзень арганізоўвалі шысьці, мітынг, цяпер праста зъбираемся, зъ сэм'ямі, зъ дзецьмі, вінчаем адно агнага, рабім съяточную вічару...

Сяржук Салаш, ГА «Скрыжаваньне» (Барысаў): Для мяне найважнейшыя дзірзінікі съята — гэта Дзень волі 25 Сакавіка. Як вядома, у 1991-м годзе Дзяржпрацы аўдзяржаным сувэрэнітэце ўсталявалі

ла вяршэнства закону і канстытуцыі, але закону і канстытуцыі тагачасных, гэта значыць савецкіх. Гэта докладаць павінна даць штуршок адбрудаванью дзірзіні — ў эканоміцы, фінансавай сферы, культуры, спорце. У тым, што пакуль гэлага не адбываецца, — він ўсіх нас: значыць, што сці не надагледзелі, недаціцні, недатлумачылі.

Мы зібираемся ў гэты съята ў сяменім коле. Я цяпер чакаю нараджэння дачкі, і магчыма, жонка падорсці яе міне якраз у гэты дзень. Тады ён напоўніцца для мяне больш глыбокім і важкім сэнсам.

Ап'ятвалі Віраніка Дзідок

Калі 25 Сакавіка слáунае сваім масавымі акцыямі і съяточнымі абедамі, дык, сапраўды, фармат для нашага 27 Ліпеня напрошаваецца сам сабою: гэта выезд за горад, адпачынак на прыродзе. Такога нікто не забароніць. **Цікава, што таксама, традыцыйнымі пікнікамі, адзначаюць свой Дзень Незалежнасці амэрыканцы.** А вось у французай галоўнае — урачысты парад, а пасыль — вулічныя балі, танцы на плошчах і бульварах. **У нас такое пакуль зусім немагчыма.**

• ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ •

ВІТАНЬНІ

Сп.Адама Мальдзіса з 71-годзьдзем віншую! Зычу творчых поспехах у альтымізу. Аляксей
Сп.Віктара Манава з 45-годзьдзем віншую. Посьехаў, альтымізу, новых роляў, хаканьня зычу! Аляксей

КАНТАКТЫ

25 ліпеня Дзень паміці па Уладзімеру Караткевічу. Усюхі магілі, 17.00. М.К.

31 ліпеня ў 16.00 сорак даён на Васілю Бакаву. Зібрым, ся калі ягнай магілі. Мікола Купава

Памоіміся за съветную душу Уладзімера Карміліка, што год пакіну нас. Сябрі БНР

Ці ёсць скрд чытчыко «НН» тых, што прыходзіць сёлета

! Толькі да жніўня ЗЬНІЖКА
на відзакасэты «Пан Тадэвуш»
на 1000 рублёў. А/с 150, 220107,
Менск. Пэйдж.: 211-85-85, а/б.25402,
E-mail: belvidea@hotmail.com

• НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ •

Акаеў А. **Кыргызская дзяржайнасць і народны элас «Манас»** / Перакл. І.Качаткова, М.Пазынкоў. — Менск: Энцыклапедык, 2003. — 296 с.: іл.

Съслед за «Рухманом». Тумэнзянамна на папіцы кнігарні трапіла книга презыдэнта Кыргызстану Аскара Акаева, перададзеная па-беларуску. Прадаў, у адрозненіи ад розных «баш», Аскар Акаеў аў-весці, што ян будзе балітаваць на чарговы тэрмін у 2005 г. Кнігу можна лічыць асновай дзяржайной ідэалёгі таяк краіны. Яна стала, паводле слоў аутара, вынікам 40-гадовых разважанняў на тэму гістарычных лесаў кіргізаў. Аутар даводзіць, што традыцыя кіргізской дзяржайнасці мае 2200 гадоў і толькі пачынчыце родаваде ёднасць дазволіла кіргізам не растваўшча ў катэгісторы.

Выданыне «супрадажаецца ад амсыловай прадмовай аўтара да беларускага выданына. Наклад 600 а. Даэрны, на мінімум тыдні «Рухмана» выйшла ў перакладзе на літоўскую і, у адрозненіи ад бел. выданына, на выкладака ніякага галасу.

Анталёгія сучаснага беларускага мысленія. — СПБ: Невіск Простор, 2003. — 496 с. 600 ас.

Сирод патрэбай, якімі было выкананіе зыўленыне гэтай кнігі, укладальнікі называюць неабходнасць лікапізаваць уласную краіну па-на межамі савецкага маркісцкага дыскурсу, асісанаваць ролю мовы як матрыцы мысленія і г.д. У кнігу увайшлі тэксты Алея Розанава, Сяргея Дубаўца, Алея Чобата, Уладзімера Мацкевіча і яшчэ трох дзясятак аўтараў. Укіл анталёгіі Алея Анціпенка і Валентын Акудзік.

Дарафейчук І. Паганскае кола: Верши / Рэд. Л.Сом. — Полацак, 2003. — 84 с. 150 ас.

Унутраная будова гэтага пастычнага зборніка адпавядзе пракватнему руху сілу прыроды, адноствораныму ў гадавым коле паганскаага календара: «Песні», «Уканыне вясны», «Купальле», «Дзяды», «Успамін», «Каляды», «Слабода паганства».

Куб Колас. Неманій дар: Алавіданы, аповесці. — Менск, 2003. — 431 с.

Чарговая кніга з сары «Беларуская проза ХХ стагодзьдзя». У зборнік увайшлі найблізычныя знакамітыя алавіданы 1906—1929 г., а таксама аповесць «У палескай глушы» з трэлігіі «На ростанях».

Сучасная беларуская драматургія: Традыцыйны і новатарства? / Уклад. і прадм. П. Вячаславіч; Пад агул. ред. У. Січынскі. — Менск, 2003. — 640 с.

Чатыры раздзелы кнігі — «Клікія ў сучаснасць» (Купала, Макаенак), «Традыцыі» (Петрашкевіч, Дзялендзік, Дудару, Бутрамеў, Кавалеў), «Эксперымент» (Арахоўскі, Багданава, Карабін), «Дызячая драматургія» (Рубілеўская, Січынскі, Вячаславіч) — складаюцца з твораў розных жанру — ад традыцыйных гістарычных драм, трагедый, камедый, мэлырамі і пыхалагічнай драмы да экспэрыментальнай п'есы. Прыдадзены выданына можна ў «Съветчыне» і «Акадэмічнай». Цэна — блізу 6500 руб.

Ціхаміраў А. Беларусь у състэме міжнародных адносін / пэрсыду пасыплюваныя ўладкаваныя і польска-савецкай вайны (1919—1921 г.). — Менск, 2003. — 400 с. 260 ас.

Падрабязна разглядана дыпламатичная і ўнутропалітычная дзейнасць ураду БНР, у тым ліку ѹ

перед Радаўніцай на магілі В.Іваноўскага?

ZBSB.org — сайт Згуртавання беларусаў съвету «Бацькаўшчына». Т.: 289-31-94

Olsa.by.ru — сайт беларускай сядрнівічнай музыки

ПРАДАМ

Фальковаген-Пасат 1993 г.в., 1,8 см³, каробка-аўтамат, люк, год у РБ, ц/з. Т.: (8-01591) 20-1-51

«Опель-Вектра 1990 году, 1,6, люк, магнітола, сынгапізация, 1400 у. Т.: (8-01591) 39-0-09

«Опель-Вектра 1994 году, літвы дыскі, ABS. Т.: (8-01591) 39-0-09

ПРАЦА

Масаж. Нізкі кошт — высокая якасць. Магчымы выезд дыхата. Т.: 8-029-756-81-99

КНІГІ

Knigri — поштай. Замаўляйце каталог: поштай — а/с 333, 220050 Менск. E-mail: exlibris@tut.by, Internet: <http://exlibris.cjb.net>. Т.: 8-029-643-57-33.

Knigri — поштай. Новас: «Vostrija Brama 7: Ул. Арлоў. Адкул галаву вароне», Часопіс «Дзеяслу» №4-2003; ізноў звязвалі «Нарыс гісторы Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII ст.» і «Невядомая вайна: 1654—1667г. Г.Сагановіч

39-0-09

ПРАДАМ

Кнігі — поштай. Замаўляйце каталог: поштай — а/с 333, 220050 Менск. E-mail: exlibris@tut.by, Internet: <http://exlibris.cjb.net>. Т.: 8-029-643-57-33.

Knigri — поштай. Новас: «Vostrija Brama 7: Ул. Арлоў. Адкул галаву вароне», Часопіс «Дзеяслу» №4-2003; ізноў звязвалі «Нарыс гісторы Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII ст.» і «Невядомая вайна: 1654—1667г. Г.Сагановіч

39-0-09

Філаматы: Бюлетэнь РГА «Тэатральная аматараў ведаў (філамат)» / Гал. рэд. Ю.Хадыка. — 2003. — 14.

Аднавіў выход Бюлетэнь Народнага Ўніверсітэту.

Нумар адкрывае аналітычны артыкул У.Роўды «Канцепцыі пахоходжання нацыянальныму».

Матрыця А.Слонімскага знаёмца з вынікамі сацыяльна-гістарычнага даследавання «Падрымальнасць С.Булак-Балаховіча, Віцебскі дамове. Цана у «Акадэмікнізе» — 11500 руб.

Філаматы: Бюлетэнь РГА «Тэатральная аматараў ведаў (філамат)» / Гал. рэд. Ю.Хадыка. — 2003. — 14.

Аднавіў выход Бюлетэнь Народнага Ўніверсітэту.

Нумар адкрывае аналітычны артыкул У.Роўды «Канцепцыі пахоходжання нацыянальныму».

Матрыця А.Слонімскага знаёмца з вынікамі сацыяльна-гістарычнага даследавання «Падрымальнасць С.Булак-Балаховіча, Віцебскі дамове. Цана у «Акадэмікнізе» — 11500 руб.

Шамаікін А. Збор твораў.

Т. 2. Трывожнае шынчыце: Аповесці. — Менск: Мастацкая літаратура, 2003. — 527 с.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскіх кнігарняў ахвотны магчыміць прыдадзені памяшанія з школы пісьменніцтва.

За 5530 руб. у большасці мінскі